

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata

2021. december • XXXII. évfolyam 12. (373.) szám

Ára: 330 Ft

- A 100 éve született bajai díszpolgár, B. Mikli Ferenc emlékezete
- 100 éve történt: Baja és IV. Károly visszatérési kísérletei
- Bajai kosaras legenda, klubvezető és bajnok-apuka – interjú a 60 éves Hosszú Istvánnal
- 35 éve történt: bajai kosarasok az orosz medve barlangjában
- A 30 éves Ad Libitum kórus a tagok szemével

Fotó: Tábori Zoltán

Tartalom

- 100 éve született B. Mikli Ferenc, Baja város díszpolgára (N. Kovács Zita írása)..... 3
- A Baja – Zombor testvérvárosi kapcsolatot ünnepe 1986-ban (Sarlós István forrásközlése)..... 6
- 100 éve történt: IV. Károly visszatérési kísérletei (Kissné Kovács Emőke tanulmánya)..... 7
- Karácsonykor (Tóth Kálmán versei)..... 9
- „A sok gyakorlás teszi a mestert” (Zalavári László interjúja Hosszú Istvánnal)..... 10
- Bajai kosarasok az orosz medve barlangjában, 1986 (Mayer János múltidézése)..... 14
- 30 éve a zene ösvényein – Ad Libitum-jubileum a kórustagok szemével (Pethő Attila összeállítás)..... 17
- Kaotikus kapcsolatok az időjárásban (Hágen András ismeretterjesztő írása)..... 20
- Különös karácsony este (Emesz Margit prózája)..... 23
- Finom falatok az év utolsó hónapjára (Szünder Dezső receptjei)..... 23

Adventkor – karácsony közeledtén

Gerard van Honthorst: A pásztorok imádása (1622)

Schindler Máttyás plébános

■ Tolsztoj *Feltámadását* olvasom, és amikor még alszik a város, és még adventi rorátés köd ül meg a kolostori ablakkal szembeni reggeli Szentháromság teret, azon tűnődöm, mit is hoz, milyen lelki tartalmakat hordoz ez az évenként visszatérő és várakozásokkal teli adventi-karácsonyi időszak nekünk? Kint, az ablakon túl hideg van, és a hidegben mégis valahol egyre inkább majd egybeolvadnak a szívek. A leginkább az emberek talán mégiscsak ilyenkor keresik egymást, amikor Krisztus születésnapjára készülődik a keresztény világ. Ilyenkor megérteni és megértetni akarunk. És egészen világossá válik a főparancsnak legalábbis a második része: „*Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!*” Ilyenkor, mint Tolsztoj is tette, és maga a könyv főszereplője, a bűnbánó *Nyehljudov* herceg is, a lelki minden erejével azon van, hogy kifejezze önnön tágasságát és így nagyságát; ha nem is minden ember, de legalább a legközelebbi hozzátartozók és barátok, a munkatársak, és ismerősök iránt. Adventen túl karácsonyra rádöbbenünk, hogy túl minden ellenségeskedésen, és politikai, társadalmi, közéleti vitán mégiscsak mindannyian szeretni való testvérek vagyunk.

Az orosz íróírás erről így írt: „*A legelterjedtebb és legáltalánosabb tévhitek egyike, hogy mindenkinek megvannak a maga határozott sajátosságai; van jó és rossz ember, okos és buta, erélyes és tehetetlen és a többi. Az emberek nem ilyenek. Annyit bárkiről állíthatunk, hogy többször jó, mint rossz, többször okos, mint ostoba, többször erélyes, semmint tehetetlen vagy megfordítva; de nem lehet igaz, ha az egyik emberről azt állítjuk, hogy jó vagy okos, a másiról pedig, hogy gonosz vagy ostoba. Pedig többnyire így osztjuk fel az embereket, s ez merőben téves. Az emberek olyanok, mint a folyók: a víz mindegyikben*

víz, egy és ugyanaz, de mindegyik folyó az egyik helyen keskeny, a másikon sebes, hol széles, hol csendes, hol tiszta, hol hideg, hol zavaros, hol langyos. Ugyanígy van az emberekkel is. Mindenki magában hordja az összes emberi tulajdonságok csíráit, néha az egyik nyilvánul meg benne, néha a másik, s olykor egyáltalán nem hasonlít önmagához, holott ugyanakkor mégiscsak önmaga marad. Némelyeknél ezek a változások különösen hirtelen mennek végbe. Így volt ez Nyehljudovval is. E változások nála olykor fizikai, máskor lelki okokból eredtek. S ilyen változás ment végbe most is benne.” (Lev Tolsztoj: *Feltámadás*. Európa Kiadó, Bp. 1975. 201.o.)

Ha igaza van, márpedig úgy vélem, nagyon is igaza van a *Háború és béke*, az *Anna Karenina* és a *Feltámadás* szerzőjének, akkor közös sorsunk nyomán valóban mindenki megérdemli, hogy legalább Krisztus születésnapján némi ajándékot – test és lélek meleget- kapjon, és kell, hogy egy kicsit maga is ajándékká legyen.

Hogy milyen ajándékokra is éhezünk? Nyilván ahányan vagyunk, annyifélére. Annyiféleképpen kell kifejeznünk a szeretetünket is. Mást vár a gyermek, mást a felnőtt, a szülő, és talán bölcsebben készülődik még náluk is a téli napforduló nagy napjára az, aki már megette a kenyere javát. De amit mindenki vár, az a béke. Valamiféle szívbeli csendes nyugalom kellene nekünk. Most azt hiszem, leginkább arra éhezünk, hogy valahol ebben a sokszor szanaszét szakadó, önmagát kereső, hol kegyetlen, hol szépséges világban otthon érezhessük magunkat. Igen, azt hiszem, mindannyian valami otthon-meleget keresünk. Hogy megértsünk, hogy elfogadjassunk, és nem megy ez másként csak azon a sokszor tövises, fáradságos úton át, amelyen nekünk is a legfőbb dolgunk, hogy megértsünk és elfogadjunk.

Hogyan is írta *Nagy Gáspár* a Háromkirályok paraboláját használva lassan már klasszikussá váló *Hóttalan a hegyek inge* című versében?

„*Ez a tél még megváltatlan, / nincs rá mentség: fehér paplan, / se hó, se hold nem világol – / amíg fölragyog a jászol // hordjuk szívünk szakadatlan, / kormos arcot száz darabban, / nincs ajándék, semmi tömjén – / rí Boldizsár, Menyhért meg én. // Az indul el akaratlan / kinek angyala jelen van, / hóttalan a hegyek inge – / el kell érnünk Betlehembe!”*

Áldott adventet, áldott karácsonyt kívánok mindenkinek! ■

BAJAI HONPOLGÁR

Baja és környéke honismereti és kulturális folyóirata
Megjelenik minden hónap első napján
ISSN 1416-4469

Főszerkesztő: Dr. Mayer János
Főmunkatárs: Dr. Nebojszki László
Olvasószerkesztő: Sándor Boglárka

A szerkesztőbizottság tagjai:
Jász Anikó, dr. Laki Ferenc, Lex Orsolya,
Sarlós István, Sipos Loránd, Szünder Dezső,
Zalavári László

Lapalapító:
Újvárosi Általános Művelődési Központ

Kiadó:
Bajai Honpolgár Alapítvány
Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Bank Nyrt. Bajai Fiókja
Számalszám: 11732033 20030119
Postacím: 6500 Baja, Telcs Ede u. 12.
E-mail: bajaihonpolgar@gmail.com

ELŐFIZETÉS: 06-79/322-600

Nyomdai munkák:
Arculat Nyomda Kft.
Felelős vezető: Csuvár Zoltán
Baja, Attila u. 15. Tel.: 79/428-944

Honlapunk: www.bajaihonpolgar.hu

A szerkesztőség a beküldött kéziratok rövidítésének és stilisztikai javításának jogát fenntartja!

100 éve született B. Mikli Ferenc festőművész, Baja város díszpolgára

■ 100 évvel ezelőtt, 1921. november 28-án, Baján született B. MIKLI FERENC festőművész, városunk képzőművészetének évtizedeken át meghatározó alakja. A 2013-ban elhunyt művészt 1996-ban Baja Város Díszpolgára címmel ruházta fel az akkori képviselő-testület. Életéről és munkásságáról lapunkban és máshol is sokat olvashattak az érdeklődő honpolgárok. A centenárium alkalmából művészettörténész szerzőnk joggal teszi fel a kérdést: lehetséges-e az életmű új, teljesebb értelmezése, és ha igen, mennyiben fogja ez városunkról, annak művészeti életéről alkotott képünket átformálni?

N. Kovács Zita

■ Baja város önképében, Magyarország és Európa felé fordított arcán a Duna, a Sárköz néprajza és a soknemzetiségű polgári kultúra hordozza a legjellegzetesebb vonásokat. Ahogyan a magyar föld, a magyar táj paradigmikus képét a 19. század romantikus költői, írói és képzőművészei formálták meg, Baja város vizuális karakterét, a vidék sajátos lelkét B. Mikli Ferenc életművében dokumentálta. A festőművész tájképeinek, életképeinek, portréinak, szakrális művészetének tekintélyes sorozatait, stíluskorszakainak többszöri megújulása monumentális szótárként foglalja össze Baja város vizuális szókincsét.

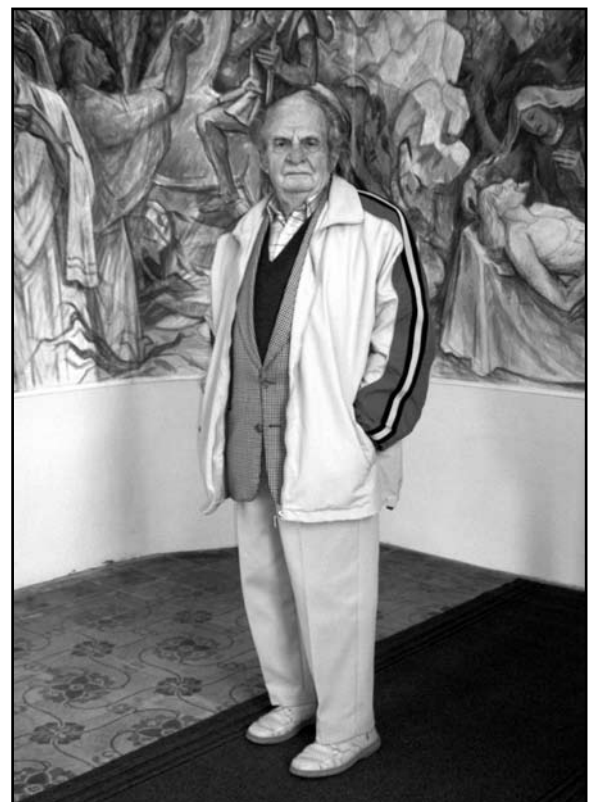
B. Mikli Ferenc életének eseményeit, művészetének eredőit, gyökereit, jelentőségét, hatását az életművet értékelő tanulmányokból jól ismerjük. Születésének 100. évfordulója alkalmából nem a bácskai városhoz fűződő múlthatatlan rajongásának, a családnak, a régi és új barátoknak, a helyszellemének művészetébe varázsolt színeit szeretném bemutatni, hanem egy olyan aspektusra igyekszem felhívni a figyelmet, amely az életművet és az alkotóművészt új nézőpontból láttatja, egy másik Bácskai Mikli Ferenc-interpretáció lehetőségét is magában rejt. Persze, hogy létezik másik interpretáció, magától értetődő, hiszen mindnyájunknak saját interpretációnk, saját értelmezésünk van a világról. A művészet és annak története is interpretáció, értelmezés. Az interpretáció a művészettörténet előfeltétele: egyrészt annyiban, hogy a művészet története csak az interpretáció révén ismerhető meg, másrészt, hogy ez a történet egyáltalán csak az interpretáció által történhet meg. A Türr István Múzeum adattárában – Polgár László ajándékának köszönhetően – őrzött kéziratok, publikált és publikálatlan források, a B. Mikli Ferencről megjelent szakirodalom ismeretében, de egy különleges nézőpontból áttekintve szeretnénk a közeljövőben elkészíteni és kiadni B. Mikli Ferenc monográfiáját, amely

ugyanakkor Baja város művészettörténetének 20. századi, leggazdagabb korszakát is áttekinti majd.

A kutatómunka, a vizsgálat iránya három kérdésfelvetésben, három tézisben foglalható össze: milyen helye és szerepe van B. Mikli Ferenc művészetének a magyar művészet történetében? Milyen sajátosságai vannak, hogyan jellemezhető mű és művész viszonya? Milyen hatást, változást gyakorolt a család, a város, a közösség, a művésztársak az alkotó életére, mű és befogadó kapcsolatára? A válaszok keresése közben érdemes Fülep Lajos a magyar művészetről írt könyvét lapozgatni, ahol a művészettörténész kiemelte: jelentős magyar festői mű már a 18-19. században is volt, művészetünk valódi története azonban akkor kezdődött, amikor „több ember azonos törvényszerűségek folyamatosságában együtt élt”. Mit jelent ez? Hiszen Nagybánya előtt is voltak jelentős művészeink, akik fontos műveket alkottak. Ők azonban Fülep szerint nem éltek együtt azonos törvényszerűségek folyamatosságában, így klasszikus történetiségről esetükben nem beszélhetünk. A nagybányai művészek a Millennium évében – mondja Fülep: „Színei helyett szétverték a magyar pseudoművészet poshadt levegőjű aklának falait ... és olyan lehetőségeket teremtettek a művészet számára, amely előttük egészen ismeretlen volt. Története azóta van a festészetnek”. A Képzőművészeti Főiskola 1940-es évekbeli „hivatalos művészetének” talajáról elrugaszkodó, újjászülető Mikli életműben egyszerre és változásaiban jelenik meg mindaz, ami a magyar festészet történetének

alappillére: az a bizonyos törvényszerűség, amely művészetünk sajátos jellegével, problémavilágával, kérdéseivel, igényeivel és elvárásaival ma is velünk él.

A művészetszociológia egyik általánosan elfogadott tézise Bourdieu kulturálismező-elmélete, vagyis annak felismerése, hogy a műalkotás műalkotásként való megjelenése és elismertsége nem csupán a művészen múlik, hanem az őt körülvevő kulturális mező egész viszonyrendszerén. E gondolat mentén is érdemes végignézni a Mikli-életművet, az alkotómunka inspirációit, helyszíneit, az alkotások témáit, változásait, változatait. Pierre Bourdieu a művész társadalmi kontextusával kapcsolatos nézeteit összefoglaló munkájának középpontjában a kulturális mező elmélete és az ahhoz kapcsolódó fogalmak állnak. A mező a bourdieu-i elméletben a műalkotások létrejöttének komplex közege, amelynek részei azok a hatások és előzmények, amelyek a művészre hatnak, s része maga a művész is a saját személyes és társadalmi háttérével; részei a pályatársak és részei a befogadók (a gyűjtők, vásárlók, kiállítás látogatók) is saját attitűdjekkel és elvárásaikkal; azok is, akik a művet a közönség felé közvetítik (kiállítást rendező intézmények,

B. Mikli Ferenc a Szent György-kápolnában

múzeumok, újságírók, kiadók, mecénások, vásárlók); valamint azok is, akik az alkotás művészi rangját meghatározzák vagy megerősítik (kritikusok, művészettörténészek). Ez a fajta kontextualizáció szembeszáll mind a műalkotás létrejöttének romantikus koncepciójával (az ihlettől vezérelt, magányosan alkotó, időtől és tértől független lángelme mítoszával), mind azzal a felfogással, amely a műalkotást ideológiák kifejeződésének tekinti, vagy legalábbis egy adott kor társadalmi körülményeiből származtatja, kicsit lebecsülve ezzel a művész szerepének jelentőségét. A kulturális mező elmélete persze éppúgy kritikája a strukturalizmusnak is, amely a műalkotás autonóm mivolta mellett száll síkra, s a műértelmezésben, az életmű-értelmezésben szükségtelennek tartja külső szempontokat (pl. a mű létrejöttének körülményeinek) figyelembevételét. Ha ilyen megközelítésből vizsgáljuk meg az életművet, talán eddig kevésbé ismert részletei is kibonthatók az egyébként is izgalmas, találkozásokban és fordulatokban gazdag pályának.

B. Mikli Ferenc a 20. század második fele magyar festészetének egyik termékeny, karakteres alakja. Édesapja építésznek szánta, de középiskolai tanulmányai alatt tanárai, *Balogh S. Károly, Gáspár János* és *Ágoston Vencel* hatására végül a Képzőművészeti Főiskolára jelentkezett 1939-ben. Bár a felvételi vizsgán munkái elnyerték *Aba-Novák Vilmos* és *Szónyi István* tetszését is, mesterének végül *Rudnay Gyulát* választotta. A kiváló festő és művészetpedagógus szakmai irányítása imponáló technikai felkészítés mellett szilárd alapokon álló művészi orientálódást kínált a pályakezdő művész számára. Kiváló évfolyam indult 1939-ben: többek között *Iványi Ödön, Palkó József, Seres János, Xantus Gyula* voltak évfolyamtársai.

Ősztöndíjakkal, tanulmányi utakkal bejárta szinte egész Európát. Eljutott Németországba, Csehszlovákiába, Jugoszláviába, Romániába, Lengyelországba, Görögországba, Olaszországba, Spanyolországba, Franciaországba és Belgiumba is.

Az 1941-es Múcsarnok-béli kiállítás alkalmával először bemutatkozó fiatal művész egy évvel később Firenzében a *Fiatal Festők Biennáléjének* III. díját nyerte el. Felkészültségét, tehetségét egyre erősödő ambíciója kísérte. Nem sokkal később (még diplomaszerezés előtt) mestere tanársegéde lett 1946-ig, tanulmányai befejezéséig. Rudnay 1946-os nyugdíjazásával egy időben B. Mikli Ferenc szervezőmunkájának köszönhetően, Baja város vezetőinek támogatásával szabad

B. Mikli Ferenc: *Varjak*

akadémiát, művésztelepet alapítottak a Vojnich-kúriában. A Rudnay-művésztelep hatéves működését követően (ahol többek között *Bakay Erzsébet, Bálint Attila, Hantos Károly, Göldner Tibor, Klossy Irén, Mözsi-Szabó István, Novák Lajos, Pump Károly, Széchenyi Lenke, Szurcsik János, Udvardi Erzsébet* és *Weinträger Adolf* pályája is elindult) művészeti körre alakult, amelyet B. Mikli Ferenc közel öt évtizeden keresztül vezetett. Az 1950-es évektől korábbi hangjától fokozatosan eltávolodva újraformálta kompozícióit, témaválasztásait, fellazította művei faktúráját. Festészete oldottabb, áttetszőbb, líraibb lett. Élete végéig kedves technikái, az akvarell és a gouache bravúros frissességű, progresszív használata ekkor alakult ki. Formái egyszerűsödtek, a korábbi plasztikus hangsúlyok helyett a továbbra is redukált színek érzékeltes felületet kitöltő szerepe erősödött.

A pályakezdő évek útkeresése az 1960-as évek elején kibontakozó, sajátosságaiiban már egyéni festői világhoz érkezett. 1960-tól számos külföldi tanulmányutat tett, többek között a Szovjetunióba, Németországba és Itáliába, országos, területi, megyei és helyi önálló és csoportos kiállítások rendszeres résztvevője volt. A siker fordulópontot jelentett. A kritika támogató visszhangja tovább erősítette, pontosította saját művészi útja beteljesítésében. Korábbi eredményeit megtartva az 1960-as évek végére alakult ki az a senki mással

össze nem téveszthető művészi hang, világ, melyet életműve későbbi fejezeteiből jól ismerünk.

Életművének egyik utolsó fejezete a sárkányölő Szent Györgyről elnevezett bajai szerb temetőkápolna, a *Megbékélés Kápolnája* falképeinek elkészítése. A pravoszláv egyházi épület a II. világháborúban is megsérült, majd néhány évtizeddel később teljesen kifosztották. Eltűntek kegytárgyai, ikonjai, ikonostáza, berendezési tárgyai. Az épület védelmében összefogók között volt B. Mikli Ferenc is, amikor 1999-ben felajánlotta, hogy a kápolna felújítását követően secco technikával megfesti a kápolna belső tereit. A falképeken *Sárkányölő Szent György* alakja, a négy pravoszláv szent: *Szent Száva, Szent Miklós, Cirill* és *Metód* alakja mellett az angyali üdvözlés, Krisztus szenvedéstörténete jeleneteiben az arcokon B. Mikli Ferenc, Rudnay Gyula, *Nagy István, Tóth Menyhért, Michelangelo* és a művész szüleinek, feleségének vonásai fedezhetők fel. A kápolna jelképrendszerével a keleti és a nyugati keresztény művészet ikonográfiájának harmonizálására is izgalmas kísérletet tett.

B. Mikli Ferenc közel ezer alkotást számláló életművének egy része a magyar, bácskai polgári társadalomról festett életkép, zsánerkép, az egész életén áthúzódó problematika az Újszövetség evangéliumaiban megfogalmazott gondolat vizuális megjelenítése, másik részét az életmű

egészt át szöví hangulatfestészetének friss, változékony koloritú alkotásai képezik. Tájképei a korai korszakban naturalista, realista, később posztimpreszionista alkotásoknak tűnnek, valójában ennél sokkal többek: mind egy-egy karakteres, rejtett önportré, általános érvényre emelt, metafizikai igényű „szimbolista hangulatkép” is egyben. Életképeinek, portréinak és tájképeinek már életében sok értelmezője akadt, maga is számos gondolatot megosztott, rögzített, ami jelentős segítségünkre van művészetének megértésében.

B. Mikli Ferenc sokféle szállal kötődött ahhoz az éltető bajai városi, vidéki milióhoz, amely alkotómunkája legfőbb befogadó közegét jelentette. Nem pusztán a helyszínek intézményrendszere (művészeti, kiállítási, formális egyesületi vagy informális kávéházi, baráti társaságok) tették ezt lehetővé, hanem az a színes kapcsolatrendszer is, amely elengedhetetlen volt a művész érvényesülése szempontjából. A magyar művészet története, benne Mikli Ferenc életműve a magyarországi szükségletek és lehetőségek talajából született úgy, hogy közben a stílus, a hatás, a művész külföldi tanulmányútjai,

művésztelepi látogatásai, a megrendelő, a befogadó, a művész élete, sorsa és személyisége, s mindezek mögött a gazdasági, társadalmi, politikai, világnézeti kérdések megkerülhetetlenül hozzátartoznak.

A B. Mikli Ferenc hagyatékát gondozó Polgár László 2016-ban közel 300 műalkotást, valamint a művész kézíratait, levelezését, személyes dokumentumát, fényképeit és a róla megjelent publikációkat, kiadványokat ajándékozott a Türr István Múzeumnak. A hagyaték jelenleg feldolgozás alatt áll, a monográfia kiadásával szeretnénk tisztelni a 100 éve született festőművész emléke előtt. ■

A Szent György-kápolna seccója (részlet)

A Bajai Honpolgár Alapítvány támogatói 2021-ben

Alsó-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság
Arculat Nyomda Kft.
Baja Város Önkormányzata
Bányai Júlia Szakképző Iskola
Duna Wellness Hotel
EMEL Kft.
GTKB Ganz Transelektro Kft.
Koch Borászat
Dr. Küttel Péter
Dr. Sümegi József
Mogyi Kft.
Péterfi Ügyvédi Iroda
Rita Virág Bt.

Köszönjük mindannyiuk segítségét!

Támogassák munkánkat 2022-ben is!

Kedves Támogatók és Barátaink!

A járványhelyzetre való tekintettel a Bajai Honpolgár Alapítvány kuratóriuma a szokásos évszázó vacsoráját ebben az évben nem tudja megtartani. A kuratórium törekszik arra, hogy az évtizedek óta bensőséges hangulatú évszázó rendezvényt valamilyen formában pótolhassa.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

Lapunk továbbra is előfizethető.

Érdeklődni az alábbi telefonszámon lehet: 79/322-600

A Bajai Honpolgár példányonkénti ára: **330 Ft** dupla szám **600 Ft**. Előfizetési díjaink a következők.

- **Helyben** (házhoz szállítva) **4 000 Ft/év**
- A **belföldön** történő előfizetés díja **8 000 Ft/év**;
- A **külföldi** előfizetés díja (postaköltség-gel) **20 000 Ft/ év**;
- Az **online** előfizetés díja nem változik, továbbra is **5 000 Ft/év**.

Fizessen elő, hogy biztosan megkapja!

Bajai Honpolgár Alapítvány

A Baja–Zombor testvérvárosi kapcsolat ünnepe 1986-ban

Sarlós István

■ Bajának számos testvérvárosa van: Zombor, Szabadka, Hódmezővásárhely, Marosvásárhely, Erdőszentgyörgy, Waiblingen, Argentan, Thisted, Labin, Biograd na Moru. A 10 város közül a legrégebbi kapcsolat Zomborhoz fűz minket, 1966. december 14-én írták alá a két város között a fivérvárosi megállapodást. (A Varsói Szerződés tagállamai között ekkor így nevezték, csak a magyar neve testvérvárosi!) A testvértelepülési kapcsolatot egymástól politikailag, földrajzilag távol eső városok, vagy falvak vesznek fel egymással a köztük lévő kulturális, emberi és személyes kapcsolatok szorosabbra fűzése céljából. Baja-Zombor viszonyában a földrajzi távolság nem volt mérvadó 1966-ban, de a politikai távolság markáns, mivel Jugoszlávia nem lépett be a Varsói Szerződésbe, és a KGST-nek is csak társult tagja volt. Egy ilyen politikai légkörben egy magyar és egy jugoszláv város testvérvárosi szerződése a két baloldali diktatórikus rezsim egymáshoz történő közeledését jelezte. A korábban, a trianoni békeszerződés előtt egyazon vármegyéhez tartozó két törvényhatósági jogú város kapcsolata régen mindennapos volt, ezt vágta ketté 1919-ben a megszülető új államhatár. 1966-ban mindkét állam kapcsolatának jót tett egy ilyen „alulról jövő kezdeményezés” és kapcsolatépítés, amely 20 éven át kölcsönösen fejlődött. 1986-ban, Tito halála után néhány évvel már látszottak a mesterségesen összetartott délszláv államot szétszakító nacionalista erővonalak, így a régi kapcsolatok felidézése és a 20 éves évforduló megünneplése a mélyben húzódozó nemzetiségi ellentéteknek az elfedésére, csilapítására is szolgált. 1986. november 13-án Baja Város Tanácsának Végrehajtó Bizottsága részletesen tárgyalta a december 14-re tervezett közös ünnepség programját.

„Előterjesztés.

Tisztelt Végrehajtó Bizottság!

Baja város és Zombor község képviselői 20 éve, 1966. december 14-én írták alá a testvérvárosi együttműködésről szóló okmányt. A Városi Tanács legutóbb 1985. október 17. napján megtartott ülésén – Baja-Zombor testvérvárosok 1986–90. évekre szóló együttműködési megállapodása jóváhagyásakor – értékelte a testvérvárosi együttműködési megállapodást 32/1985. th. sz. határozatával megállapítva, hogy: »...Baja-Zombor testvérvárosok 20 éves együttműködése kedvezően

hatott a kulturális értékek kölcsönös megismerése, a kölcsönösen előnyös határmenti kapcsolatokra, a turizmus fejlődésére, az itt élő népek és nemzetiségek egyenjogú és testvéri viszonyának erősítésére.

Tovább kell erősíteni a szilárd elvi alapokon nyugvó testvérvárosi barátságot, a töretlenül fejlődő és sokoldalú együttműködést.»

Baja és Zombor testvérvárosok küldöttségei Zomborban 1986. szeptember 19-én megtartott tárgyaláson határozatot hoztak a 20 éves jubileumi ünnepség megtartása tárgyában.

Ilyen előzmények után javasoljuk a t. Végrehajtó Bizottságnak:

1./ 1986. december 14-én Baján a Baja-Zombor testvérvárosi együttműködés 20 éves jubileuma alkalmából ünnepi megemlékezésre kerüljön sor. Az ünnepi megemlékezés program-javaslat:

a./ A testvérvárosi kapcsolat 20 éves évfordulója alkalmával ünnepi köszöntőt mond dr. Kincses Ferenc tanácselnök.

b./ A zombori delegáció vezetője a Zombor Községi Képviselő Testület Elnöke a Baja Városi Tanács Elnökének átadja a 20 éves testvérvárosi együttműködésről készült emlékkönyvet.

c./ Emléklapok átadása a testvérvárosi együttműködés alkalmából az együttműködésben érdemeket szerzett személyek részére.

d./ Eötvös József Tanítóképző Főiskola hallgatóinak ünnepi műsora.

e./ Baja-Zombor testvérvárosi együttműködésről szóló könyv bemutatása.

2./ A Végrehajtó Bizottság Baja-Zombor testvérváros együttműködés 20 éves jubileuma alkalmából megrendezésre kerülő ünnepi megemlékezésre tisztelettel meghívja:

Dobrovoje Radic ekvátársat, a Vajdasági Szocialista Autonóm Tartomány Képviselőházának elnökét,

Milovan Zidar elvtársat, a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság magyarországi nagykövét,

Az egykori megyeháza Zomborban

Dr. Romány Pál elvtársat, az MSZMP Bács-Kiskun megyei Bizottsága első titkárát,

Dr. Gajdócsi István elvtársat, a Bács-Kiskun megyei Tanács elnökét,

Dr. Mándity Marin elvtársat, a Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetsége főtitkárát.

3./ A testvérvárosi együttműködés létrehozásában és annak fejlesztésében jelentős érdemeket szerzett személyeknek a Végrehajtó Bizottság megbízásából a Városi Tanács elnöke fejezze ki köszönetét és a jubileumi ünnepségen az emléklapot adja át.

Melléklet a határozati javaslat 3. pontjához: Berwinkl Mihály, Farkas László, Földvári Imre, dr. Gajdócsi István, Gyurity József, Horváth József, dr. Kincses Ferenc, dr. Magoss János, dr. Maros Tivadar, Mándics Mihály, dr. Mátyus Gábor, dr. Nagy Istvánné, dr. Nagy Károly, Papp György, Pető József, dr. Stang Jenő, Szabó Imre, dr. Szei János, Valkai Pál, Vársárhelyi György.”

A végrehajtó bizottság az előterjesztést már az ülése előtt írásban megkapta, így a testület a határozati javaslat teljes tartalmát ismerte, a melléklethez két nevet írtak hozzá kiegészítésként: Eördögh Endre és dr. Solymos Ede került fel az elismerésben részesülők listájára. Ezután egyhangú szavazással elfogadták a határozatot, és kiadták feladatként a Kitüntetések Véleményező, Előkészítő, valamint Emlék Szakbizottság számára a 3. pontban foglaltakat. Az 1-2. pontban foglaltakkal a továbbiakban a Nemzetközi és Testvérvárosi Kapcsolatok Szakbizottsága foglalkozott. A városvezetés ezek után a következő pontra lépett, amely az ünnepséghez kapcsolódóan a Baja-Zombor testvérvárosi együttműködése 1966-1976-1986 című könyv kiadása volt. ■

Száz éve történt: IV. Károly visszatérési kísérletei

Kissné Kovács Emőke

■ IV. Károly (1887-1922, uralkodott: 1916-1918) osztrák császár és magyar király rövid uralkodásának már a kezdete is nehéz volt; az első világháború frontjain az Osztrák-Magyar Monarchia katonáinak ezrei harcoltak, ami minden szempontból megviselte a Monarchiát: társadalmi, politikai és gazdasági válság fenyegetett, így a király 1917-től igyekezett véget vetni a háborúnak, de erőfeszítései kudarcba fulladtak. 1918 eseményei végleg megpecsételték a Monarchia sorsát; az elhúzódó háború a társadalom minden rétegét komoly nyomás alá helyezte, és ez az elégedetlenség az őszirózsás forradalomban csúcsondott ki. Magyarország bejelentette kiválását az Osztrák-Magyar Monarchiából, majd még 1918. október végén követte Csehszlovákia és Horvátország is, emellett Ausztriában is önálló kormány alakult.

A vesztes háború, illetve a kül- és belpolitikai nyomás hatására Károly 1918. november 13-án kiadta az eckartsauai nyilatkozatot, amelyben lemondott a magyar államügyek viteléről, a trónról azonban nem: *„Trónra lépésem óta mindig arra törekedtem, hogy népeimet minél előbb a háború borzalmaitól megszabadítsam; amely háború keletkezésében semmi részem nem volt. Nem akarom, hogy személyem akadályul szolgáljon a magyar nemzet szabad fejlődésének, mely iránt változatlan szeretettől vagyok áthatva. Ennél fogva minden részvételtől az államügyek vitelében visszavonulok és már eleve elismerem azt a döntést, mellyel Magyarország jövődő államformáját megállapítja.*

Kelt: Eckartsau ezerkilencszáz-tizennyolc, november hó tizenharmadikán.

Károly

Az egykori Monarchia tagországaiban kikiáltották a köztársaságot, így Károly családjával együtt Svájcba költözött, ahol először a Wartegg-kastélyban töltöttek néhány hetet, majd a Genfi-tó partján álló Prangins-villában rendezkedtek be, s itt éltek 1921-ig.

Eközben Magyarországon megbukott a Károlyi-féle köztársaság, majd a Tanácsköztársaság is, és egy rövid intermezzót követően 1919. augusztus legelején József Ágost főherceg mint kormányzó vette át a hatalmat. Az antant reakciója nem maradt el: a Clemenceau-jegyzék még augusztusban megérkezett Pestre, ebben határozottan követelték a Habsburg család

tagjainak eltávolítását a magyar politikai és közéletből, valamint a főherceg által kinevezett kormány leváltását is. Az ennek nyomán megalakuló Huszár-kabinet nemzetgyűlési választásokat írt ki (1920. január 25-26.), az új törvényhozó hatalom pedig megalakulását követően az 1920. évi I. törvényekben az államformát királysággént határozta meg, az 1920. évi II. törvénycikkkel pedig Horthy Miklóst kormányzóvá nevezte ki.

Az új kormányzó és a volt uralkodó minden bizonnyal egyetértett abban, hogy az instabil helyzet miatt a háborút lezáró béketárgyalások végéig nem lehet szó Károly visszatéréséről, de a források alapján bizonyos, hogy Károly komolyan készült a visszatérésre, és Horthy kormányzóságát csak ideiglenesnek tekintette. A trianoni békediktátum aláírását követően sem úgy alakult azonban a magyarországi belpolitikai helyzet, ahogy azt Károly várta, ennek ellenére a király 1921 márciusában mindenki meglepetésére megjelent Budapesten.

A vele való találkozásra a magyar közjogi méltóságok közül senki sem készült fel; a visszaemlékezésekből, memoárokból és a korabeli sajtó hasábjáiból őszinte megdöbbenés olvasható ki Károly váratlan lépése kapcsán. Horthy így emlékezett vissza az eseményre: *„...Károly király őfelsége Budapestre érkezett, és a miniszterelnökségen vár engem. Azonnal tisztán állt előttem, hogy Őfelségének ez a lépése igen szerencsétlen következményeket vonhat maga után, és megkérdeztem Sigrayt, hogy ezt a vállalkozást ő rendezte-e. Tagadóan válaszolt. Jelentése szerint a király az előző napon, tehát március 26-án késő este teljesen váratlanul megjelent Szombathelyen Mikes János gróf püspök palotájában, miután nagypénteken sógorával, Sixtus pármái herceggel felkereste Bécsben Erdődy Tamás gróft, s ez aztán a határig rendelkezésére bocsátotta gépkocsiját. Erdődy sem tudott semmit arról, hogy a király elhagyta Svájcot, és roppantul csodálkozott, amikor ismeretlennek látszó látogatója levette autósszemüvegét. Még Hunyady József gróft, Őfelsége főudvarmesterét és bizalmasát sem értesítették, annál kevésbé kérdezték meg előre az ő véleményét. [...]*

Károly magyar tisztí egyenruhát viselt és annak a kívánságának adott kifejezést, hogy ismét jogaiba léphessen. Számkivetésben töltött idejéről elérékenyűlten emlékezett meg.

Biztosítottam Őfelségét, hogy mostani hivatali feladatom legszerencsésebb befejezésének azt tekinteném, és boldog lennék, ha koronás királyunkat, akinek jogait nemcsak elismerem, hanem megvédeni is kész vagyok, visszahívhatnám a trónra.”

Prónay Pál alezredes, aki ekkoriban a nyugat-magyarországi fegyveres ellenállás vezetője volt, naplójában szintén írt Károly első visszatéréséről, és ezt követően a Kormányzóval való megbeszélésről: *„[A Kormányzó] Mindnyájunkat üdvözölve meglátott engem és Ostenburgot – elkiáltotta magát: »No, jó, hogy itt vagytok«, és mindkettőnket dolgozószobájába szólított. Odabent kezeit vállainkra téve a következőket mondotta: »Mondhatom nektek, életemnek legnehezebb perci a maiak voltak. Ti nem is képzelitek, hogy mit kellett nekem szenvedni, amikor őfelségét, a koronás királyunkat, akinek én helytartója vagyok, rá kellett vennem és neki térdenállva könyörögtem, hogy hagyja el mielőbb saját országát, mert ittmaradása végzetessé válhatik őreá, de azontúl a nemzetre,*

A királyi pár a Glowworm fedélzetén, útban Madeira felé

de mindnyájunkra is. Ti nem tudjátok! – kiáltott föl többször, és szeméből könnyek csepegtek – mit szenvedtem én, amikor királyomnak azt kellett mondanom: Um Gottes Willen, Majestät, zurück, mit Hilfe Gottes nur zurück in die Schweiz, bevor es zu spät ist und die Mächte ihre höchste Anwesenheit in Budapest erfahren«. [Az Isten szerelmére, Felség, térjen vissza, Isten segítségével térjen vissza Svájcba, mielőtt túl késő lesz és a nagyhatalmak tudomást szereznek felséged budapesti tartózkodásáról.]”

A sajtóban pár nap késéssel, április elején jelent meg a hír, hogy Károly Magyarországon járt visszavenni a trónt, és számos napilap közölte Károly április 2-án, Szombathelyen kelt levelét, melyben magyarázatot ad visszatérésének okaira, és így indokolja ismételt távozását: „Minthogy azonban meggyőződtem arról, hogy apostoli királyi jogköröm elfoglalása most nehéz és elviselhetetlen megpróbáltatásoknak tenné ki a nemzetet, ezt pedig lelkiismeretemmel össze nem egyeztethetem, ismét távozom, de távol a magyar nemzettől is, minden erőmet és minden időmet, ha kell, véremet is, hazámnak akarom szentelni, melytől elszakadni, melyhez hűtlenné váltó sohasem fogok.”

Károly végül még egy gyenge próbálkozás után – levélben utasította Horthyt a hatalom átadására, ám a kormányzó ezt ismét megtagadta – antant katonák kíséretében ismét elhagyta Magyarországot, és Svájcba távozott, ahol a visszatérés hírére szigorítottak a király és családja számára meghatározott feltételeken, így először Luzernben töltött az uralkodó néhány hónapot, majd a hertensteini kastélyszállóba költöztek, s itt éltek gyermekeikkel október 20-ig.

Ekkor Károly Zita királyné társaságában repülőgépre szállt, és ismét elindult Magyarországra felé; a gép Nyugat-Magyarországon, Dénesfa mellett landolt, gróf Cziráky József birtokán. A térségben a felkelés és a soproni népszavazás miatt nagy létszámú legitimista [= Károly vagy a Habsburg-ház más tagja királyságát támogató – a szerk.] tömeg tartózkodott,

A vasúti kocsi előtt Ostenburg-Moravek Gyula, Károly visszatérésnek egyik fő támogatója

amely kész volt Károly támogatására, akár fegyverrel is.

A hír, hogy az uralkodói pár Magyarországra érkezett, másnap jutott el Budapestre, s ott nagy meglepetést okozott, de természetesen nem maradt rejtve sem az antant, sem az újonnan megalakult szomszédos országok előtt, s az antant nem is mulasztotta el jelezni Bethlen István miniszterelnöknek, hogy amennyiben Belgrád, Bukarest vagy Prága be kíván avatkozni a helyzetbe, azt nem fogják megakadályozni, sőt Thomas Hohler írásbeli ultimátumot küldött Horthynak, melyben megfenyegette a kormányzót: ha Magyarország vezetése nem képes kellően erélyes módon fellépni Károly visszatérése ellen, úgy kívülről kell erre számítani.

Elsők között Ostenburg-Moravek Gyula csendőr őrnagy, a nyugat-magyarországi harcok másik kiemelkedő vezetője és csendőrzászlóalja esküdött fel a királyra, de számos dunántúli (pl. a szombathelyi és a győri) alakulat is a legitimisták mellé állt, ahogy több politikus és nagybirtokos is. Miután az uralkodó ellenkormányt nevezett ki – az élén Rakovszky Istvánnal, a Nemzetgyűlés vezetőjével –, Győrből vonaton a rá felesküdt katonák élén Budapest felé indult. Arra minden bizonnyal nem számított, hogy fegyveres ellenállásba ütközik, mi több, Rakovszky akasztással fenyegette meg Bethlen miniszterelnököt, ha Károlyt nem királyként fogadják Budapesten.

Kezdetben a kormányzó nem volt felkészülve arra, hogy fegyverrel kell megvédeni a fővárost, Károly külön utasítása alapján azonban a vonat szinte minden

vasútállomáson megállt, hogy üdvözölje az összegyűlt tömeget, így roppant lassan haladt, ami nem a visszatérő uralkodónak kedvezett; maradt idő megszervezni a főváros védelmét. Horthy, bízva abban, hogy hatni tud Károlyra, és ismét meg tudja győzni arról, hogy nem érkezett el az idő a visszatérésre, levelet írt az uralkodónak (1921. október 22-én), melyben tájékoztatta a helyzetről és arról, hogy visszatérése Magyarország létét fenyegeti. Horthy a leveléhez csatolta az antant ultimátumát is, de a levél olvasatlan maradt, s ezzel eldőlt, hogy a fegyveres összecsapás elkerülhetetlen.

Az ellenállás megszervezésének feladatát a kormányzó Gömbös Gyula vezérkari századosra bízta, aki azonnal mozgósította a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) budapesti tagságát, valamint Szegedről is érkezett egy katonai zászlóalj, a legitimista erők azonban így is túlerőben voltak. Károly megpróbálta növelni az előnyét azzal, hogy követte, Hegedűs Pál altábornagy útján rábíra Budapest helyőrségparancsnokát, Nagy Pál tábornokot az átállásra, ez a próbálkozás azonban nem járt sikerrel.

Az összecsapás 1921. október 23-án történt Budaörsnél: az Ostenburg-Moravek Gyula által vezetett egységek Bicske felől tartottak Budapest felé, de a Törökugratón elhelyezett orvostanhallgató-csoport puskatűzzel várta a katonákat, akik azonban kiverték őket állásaikból. Az összecsapás több halálos áldozattal járt.

Bár Ostenburg-Moravek sorait rendezve be akart nyomulni Budapestre, Károly parancsot adott a visszavonulásra; a később

A „királypucstól” mindvégig ellenző kormányzó,
Horthy Miklós

boldoggá avatott uralkodó teljesen elborzadt attól, hogy miatta bárki is meghaljon, így a további vérontást elkerülendő visszahívta a katonákat, akik ezt követően – mivel az erőviszonyok is átrendeződtek – elvonultak, vagy esküjük alóli felmentésüket kérték a királytól. Az időközben ezredessé előléptetett Ostenburgot elfogták, katonáit lefegyverezték. Károly és felesége Tatára vonult vissza, Eszterházy gróf kastélyába, ahonnan végül a királyi párt a tihanyi bencés apátságba kísérték. Az itt töltött napokban tárgyalások folytak további lehetőségekről; felmerült például, hogy Károly

mondjon le a trónról legidősebb fia, Ottó javára, ő azonban ezt elutasította.

A Tihanyban töltött napok után, az antant határozata szerint érkezett meg az uralkodó és felesége Bajára, ahonnan a Glowworm nevű brit monitor szállította őket külföldre. Erről az eseményről természetesen mind az országos, mind a külföldi sajtó beszámolt, valamint az 1934-ben megjelent Rapcsányi-féle Baja monográfia is igen részletes leírással szolgál a királyi pár távozásáról, arról, hogyan intett végső búcsút az uralkodó Magyarországnak:

„Az indulásnál Károly király és Zita királyné megjelentek a fedélzeten, és búcsút intettek a magyar földnek és a kordonon kívül a hajóállomáson közben összegyűlt környékbeli magyaroknak, akik némán, mélyen megrendülten álltak a part mentén, és tehetetlen szemtanúi a koronás királyukat ért kegyetlen sorsnak és megalázó elbánásnak... [...] A két hajótest megroppan, kéményük prüszköl, és nem sokára csak fekete foltok látszanak a látóhatár szélén...

Eltűnt a nyomuk és eltűnt, örökre eltűnt a sokat zaklatott királyi élet. – Rövidesen betelt korai végzete.

És keseregtek, zúgtak a harangok, a magyar harangok a messze Óceánon elhunyt jószágos király lelki üdvéért. – A mártíromság helyét, hol az utolsó szomorú

órák lejátszódtak, a Magyar Asszonyok és Magyar Férfiak Szent Korona Szövetségei dr. Donhoffer Szilárdné kezdeményezésére kegyelettel megjelölték. Az azóta elnevezett Károly király lépcsőket fenyőekkel körülültették s a hidralépés közelségében szerény emlékművet állítottak, a következő szöveggel:

1921. november 1.

IV. Károly Magyarország Felkent Apostoli Királya e helyről hagyta el hazáját és szállt hajóra, hogy az ellenség számkivetésbe vigye őt. Erről emlékezvén Magyarok tanuljátok jobban szeretni a hazát, mint ahogy egymást gyűlölitek.” ■

KARÁCSONYKOR

Tóth Kálmán

Boldog az az apa, mint én,
Kinek isten módot ad:
Hogy örömben fürdethesse
Az ő kedves kis fiát.

Mennyi játék várja, ha az
Iskolából haza jön,
Tudom, nagy lesz az övé is,
De hát az én örömöm!

Üldözött a végzet gyakran,
Sok volt a mi engem ért,
De e boldog gyermek arcza
Kárpótol most mindenért.

Nincs is más bú, olyan, mely a
Szívet összeégeti,
Egy lehet csak: nélkülöző
Gyermekeknek könyei:

Oh Uram! ki örömim közt
Érzem, hogy ez mi lehet,
Hála mellett könyörgésre
Hajtom im meg térdemet:

Hogy a kiknek kegyed annyit,
Mint énnekem, nem adott,
A szegények hajlékába
Küld el mostan angyalod.

Szárnya alatt vigyen oda
Játékszeres telifát,
Vagy ha ezt nem, aranyfürtös
Zöld galyacskát legalább...

Hogy a kiknek egész évben
Sorsuk nehéz, mostoha,
Enyhítse meg egy estéjük'
A gyermeknek mosolya.

A Bajai Honpolgár

friss számai városunkban jelenleg az alábbi helyeken vásárolhatók meg

Ady Endre Városi Könyvtár,
Munkácsy Mihály utca 9.

CBA Belvárosi ABC,
Eötvös utca 1.

Cserba Optika,
Batthyány Lajos utca 18.

Líra Könyvesbolt,
Déri Frigyes sétány 5.

Tourinform Iroda,
Baja Marketing Kft,
Szentháromság tér 11.

Gazdabolt
(Baja, piacssarnok)

KARÁCSONYKOR

Tóth Kálmán

(Egy kis gyermeknek.)
A jászolban fázott ám a
Kis Jézuska lábacskája,
De azok a jó tehenek
Meleg párat fújtak rája.

Sötét is volt az istálló,
Egy kis mécs sem égett benne,
Hanem feljött három csillag
S csupa fénynyel lett eltelve.

S hogy Jézuska játszadozzék,
Három király jött e végett:
Ajándékot hoztak, szepet,
Épen ilyent, mint én - néked.

„A sok gyakorlás teszi a mestert...” Születésnap beszélgetés Hosszú Istvánnal kosárlabdáról, szülői örömeiről, sportvezetésről

■ *E havi interjúalanyunk gyermekkorában több sportágat is kipróbált, mígnem kötött annál a csapatjátéknál, amellyel szép sikereket ért el, és amely országos hírűvé tette. Még ma is gyakran szerepel az országos sajtóban, holott már rég befejezte aktív pályafutását. Ismertsége három „fokozaton” keresztül alakult ki, először halászként közismert édesapja révén, majd hosszú évekig saját jogon emlegették, míg most már jó ideje háromszoros olimpiai, sokszoros világ- és Európa-bajnok lánya, Katinka kapcsán jelenik meg neve az újságokban. Hosszú István, egykori sokszoros válogatott kosárlabdázó, a Bajai Bácska FKE elnöke, egyben másodedzője decemberben ünnepli 60. születésnapját, ennek kapcsán beszélgettünk vele. (Az interjúnak az 1988-as bajnoki döntőről szóló részét a szerző engedélyével dr. Mayer János Hosszú Istvánnal folytatott beszélgetéséből vettük át, amely teljes terjedelmében a készülő, a bajai kosárlabdásport „aranykorát” feldolgozó könyvben lesz olvasható.)*

Zalavári László

■ – Szüleim eredetileg egy Decs környéki tanyáról származnak, egyszerű emberek voltak. Édesanyám, *Hübner Erzsébet* Baján, a ruhaüzemben kezdett el dolgozni, majd elvégezte a Türr szakközépiskolát, utána pedig a GELKA-ban kapott állást. Apu, id. *Hosszú István* a kórházban dolgozott. Mindketten (különösen anyu) mindenképpen nagyobb településen szerettek volna élni, elsősorban azért, hogy a gyerekek (*Kornélia* nővérem meg én) taníttatása zökkenőmentes legyen, ezért Baját választották, ahová 1960-ban települtek át. Először albérletben laktak a Nagy István utca végén, majd a kórház környéki ún. KISZ-telepen építkeztek (az ifjúsági szervezet kezdeményezésére jött létre ez a rész). 1961. december 3-án költöztek be, édesanyám akkor már a kórházban volt, és másnap a környék első babájaként meg is születtem. Édesapám a '70-es évek elején gondolt egyet, letette a halász vizsgát, és utána az volt a munkája, ennél fogva sokáig engem „a halász fiaként” ismertek.

Óvodába a közelben lévő Damjanich utcaiba jártunk, majd általános iskolába a Központi Fiúba (*a Központi Általános Iskola 2008-ban megszűnt, ma a járási hivatal található az átalakított épületben – Z. L.*). Nellit felvették a zenei tagozatos osztályba, ő aputól örökölte ezen készségét, mert neki volt jó hallása és hangja, míg én inkább anyura hasonlítok e tekintetben, nekem nem is sikerült a felvételim.

– Mikor kezdted el kosarazni?

– Olyan 9-10 éves koromban elkezdtem cselgáncsozni, *Fejes Feri* és *Bánki Lajos* volt a két edző. Nem sokáig próbálkoztam ezzel a sportággal, mert a bő 190 centi magas, erős felépítésű *Feri* mindig rajtam mutatta be az elsajátítandó dobásokat – ugyanis már gyerekként is magasabb növésű voltam –, és ez annyira nem ízlett nekem. A suliban *Gellért Sanyi* bácsi volt a testnevelő taná-

runk, és 5.-ben kiválasztotta a magasabb gyerekeket, akik esetleg kosarazhatnak, így elkezdtem edzésekre járni az akkor átadott Türr-csarnokba, *Bacsfay Gyulához*. Ez kb. egy évig tartott, közben voltunk Budapesten egy korosztályos kupán, ahol *Kovács Laci* – akivel osztálytársak voltunk – volt igazán meghatározó tagja a csapatnak, hiszen ő gyakorlatilag a pálya szélén nőtt fel. (*Ti. édesapja a Baja legendás játékosa, majd edzője, Kovács József volt – a szerk.*) Ez egyedi alkalom volt, mert amúgy nem sok versenyzési lehetőségünk volt, csak időnként egy-egy edzőmeccs, ezért elmentünk inkább focizni. Nagyon szerencsés együttesbe kerültünk *Bencze Pista* bácsi kezei alatt, mivel társunk volt *Disztl Laci* és *Bognár Gyuri* is. (*Később mindketten sokszoros válogatott labdarúgók – a szerk.*) A suliban is játszottunk, és egy úttörő olimpián döntőbe jutottunk, amelyet Kaposváron rendeztek, és végül bronzérmet szereztünk. A csapat tagja volt *Disztl Laci*, *Kovács Laci*, a kapuban *Varga Imre* (ő is osztálytárs), *Jávor Sanyi*, *Stéger Józsi* és *Rózsa Sanyi*.

Nyolcadik félévkor *Kovács Laciék* visszahívtak kosarazni, mivel *Tax Imre* irányításával bejutottak itt is az úttörő olimpiára, és szükségük volt egy magas emberre. Ezért szóltak nekem, mert – ahogy már említettem – korán megnőttem. A játék alapjait ismertem a korábbi egy év révén, de messze nem voltam kész kosaras. A döntőt Csillebércen tartották, végül negyedik lettünk, és nekem is sikerült néhány pontot szerezniem lepattanók után. Egy ideig párhuzamosan úztem mindkét sportágat, végül a kosárlabda mellett maradtam. Középiszkolába a III. Béla Gimnáziumba kerültem, ahol nagyon erős volt ez a játék, *Mihályfi János* jóvoltából. Mielőtt odakerültem volna, az országos középiskolai bajnokságban ezüstérmet szereztem, abban a gárdában szerepelt *Likár Laci*, *Szabó Péter*, *Takács Laci*, *Rajkai Feri*. Egy évre rá *Szabó Péter* és *Rajkai*

Hosszú István

már kiöregedtek, de maradt *Likár*, *Takács*, *Kiss Laci*, *Meződy Ervin*, *Scheid Sanyi*. Velük is eljutottunk a döntőig, ahol „*Liksi*” térd sérüléssel bajlódott (amit már a BSK-ban szerzett egy Honvéd elleni meccsen), emellett szorosan fogták, megduplázták a védekezést ellene, így többnyire leosztotta a labdákat nekem, és az átadásából ziccerből sok pontot szereztem.

– Ezzel eldőlt a kérdés, hogy melyik labdajátékot választod?

– Másodikos gimnazistaként *Imre bácsi* vezetésével az Országos Serdülő Bajnokságon (16 év a felső korhatár) a döntőbe jutottunk, ahol sajnos kikaptunk a Honvédtól, de én lettem a torna legjobb játékosa. Jól mutatta, hogy talán a megfelelő sportágat választottam, hogy *Tatán* tartottak egy felmérőt 15-16 éves fiataloknak, amely egy atlétikai részből, majd egy Budapest-Vidék összecsapásból állt. Akkor a fővárosi kosárlabdázás még messze kiemelkedett. A Vidék csapatában játszottam, és 28 pontomnak köszönhetően nyertünk, én lettem a legjobb játékos is. Innen már gyorsan és sikeresen ívelt felfelé a pályafutásom, a felnőtt csapattal edzettem, az akkori nagy öregekkel (*Karácsonyi Józsi*, *Ikotity István*, *Kancsár Zoli*), és előfordult, hogy egy-két perc játéklehetőséget is kaptam az NB I-ben.

– A késői újrakezdést követően gyorsan beindult a pályafutásod a gimiben és a BSK-ban is. Ennyire tehetséges voltál?

– Messze nem, inkább rengeteget készültem pluszban. Most is mondom a gyerekeknek, hogy gyakorolni kell: kinek többet, kinek kevesebbet. Elsős középiskolás koromban már elég jól „megfertőzött” a sportág, ezért minden reggel bementem a „*Bélába*” dobni, sulikezdeés előtt legalább egy órát gyakoroltam, egyedül, télen is. Emlékszem, anyu leszidott, mert -15 fokban is *Babettával* mentem. Egyik nagy pél-

daképem volt *Kubatov Árpai*, aki magas ember léteére jól dobott kintről, és megfogadtam, hogy én is így teszek. Ez sikerült, de sokat is tettem érte, mert úgy gondolom, hogy voltak nálam sokkal ügyesebbek is a csapatban, Kovács Laci tán százsorosan is, vagy „Gori” (*Gorjanác Marín*), de ők nem tettek bele annyi munkát. Mai fejjel azt gondolnám, hogy nekem is még többet kellett volna edzenem, elsősorban a fizikális képzés terén.

– *Mikor lettél a BSK kezdőcsapatának tagja?*

– Amikor a már említett nagy öregek és még mások is 1981 körül abba hagyták, megtörtént az „örségyváltás”; mi, fiatalok vettük át a helyüket, *Ágfalvi Gyuri* pedig a rutint képviselte. Akkor 20 csapatos bajnokság volt, két csoportban. Sajnos az 1981/82-es évben még az alsó ötben végeztünk az alapszakaszban, annak a rájátszását viszont végül megnyertük. A következő évben viszont fiatal csapatunkkal a 4. helyen végeztünk. Az együttes tagja volt még Kovács Laci, Kiss Laci, Gorjanác Marín, *Pestality Csaba*, magas poszton pedig *Csanádi Feri*. A siker következményeként 1983-ban Kovács Lacival együtt a Bp. Honvéd elvitt minket katonának, így a következő idényt ott töltöttük.

– *A sereg után kezdődött a bajai kosárlabdázás nagy korszaka.*

– Az első évben még nem volt így, csak hatodikak lettünk, mondták is a többiek, hogy ezt az eredményt nélkülünk is hozták. Főleg *Pestality Csaba* sérelmezte, hogy a visszatérünk után kevesebb lehetőséghez jutott, Kiss Lacival együtt ők lettek általában a 6. ember, aki a padról beszállva segít. Ez volt az oka, hogy 1985-ben Csaba elsőként hagyta el a BSK-t, és Kaposvárra igazolt. Kiss Laci valahogy jobban kötődött a városhoz, és később sokszor járult hozzá a sikerhez. Az egyetemről visszatérő *Likár Laci* is az együttes tagja volt. A következő évben (1985/86) már bronzérmesek lettünk a bajnokságban, és bejutottunk a Magyar Népköztársasági Kupa döntőjébe, amelyet a Budapest Sportcsarnokban rendeztek (*a másnapi Cibona Zagreb – Žalgiris Kaunas BEK-döntő előmeccseként – Z. L.*). A kupadöntőkre sokan emlékeznek, végül másodikok lettünk, pedig kezünkben volt a győzelem. (*A végén vita támadt, hogy a Honvéd győztes kosara még idén belül esett-e, de megadták – Z. L.*)

Egy év múlva szintén bejutottunk az első ízben megrendezett négyes döntőbe, melyet egy sikeres licitálás eredményeként Baján tartottak. Ennek döntőjében sérülés miatt nem játszott Kovács Laci, akinek csúnyán kiment a bokája, és én is hasonló sérüléssel küzdöttem, lépni is csak sántikálva tudtam. Edzőnk, *Kovács Józsi* elvitt a kórházba, ahol *Huszár*

2009-ben, egy kosárgálára ismét összeállt a 80-as évek nagy csapata

Gergely főorvos úr telenyomta lidokainnal, és azt mondta: nem fogsz semmit érezni, de ha kimegy a hatása, nem tudni, mi lesz. Nem történt semmi szerencsére. Természetesen alaposan körbe is ragasztóztam a bokámat, és az megtartotta. Nagyon akartunk hazai pályán nyerni, ami sikerült is.

– *Nem lehet, hogy a kupagyőzelem öröme, illetve a sérülések kihatottak a bajnoki elődöntőre, ahol a 3. meccsen, hazai pályán kikaptatok a Honvédtól?*

– Lehetséges, mert ugyan javult addigra a lábunk, de edzeni nem tudtunk. Szerdászombat-szerda ritmusban játszottunk, és utólag *Józsi* azt mondta, hogy fel kellett volna adni a pesti meccset és csak a harmadik, hazai találkozóra koncentrálni, mert akkor frissebben, pihentebben léptünk volna pályára. Emellett ott sem volt szerencsénk, mert – igaz, még az első féldíj vége előtt – félpályán túlról dobott kosarat *Recska Laci*. Bosszantott, a végén meg a „körtéből” szerzett egy duplát *Farkas Attila*, azzal kaptunk ki. A bronzmeccsen aztán, ha nem is simán, de nyertünk a *Csepel* ellen.

– *Aztán jött egy olyan szezon (1987/88), amely kis híján bajnoki címhez vezetett...*

– Jól szerepeltünk, az alapszakaszt a 2. helyen zártuk a ZTE mögött. (Emiatt volt az, hogy a döntőben ők kezdhettek hazai pályán.) De már az elődöntőben az *Oroszlány* is nagyon megküzdöttünk, bár két találkozó elég volt hozzá. A második meccs utolsó percében, 5 másodperccel a vége előtt még az *Oroszlány* vezetett egy ponttal, de büntetőkhöz jutottunk, amelyeket nekem kellett dobnom. Bedobtam mindkettőt, és ezzel tudtunk idegenben is nyerni. (*A mérkőzés végeredménye 71:68 volt a BSK javára, amely az első találkozót itthon 109:88-ra nyerte meg – a szerk.*) Az *oroszlányi* csarnok nagyon hasonló volt a *Türrhöz*, és az ottani bányász szurkolók is elég vehemensek voltak. A döntő

első meccsen nagyon megvertük a *Zalaegerszeget* (*hosszabbítás után 96:91 volt a Baja a javára – a szerk.*), főleg *Kovács Laci* játszott szenzációsan, sorra dobta a hárompontosokat. (*33 pontot szerzett összesen – a szerk.*) Sokszor csak felvitte a labdát, eldobta néha 8-9 méterről is, és szinte mind be is ment. Ott is rengetegen voltak. Aztán jött a hazai meccs... (*sóhajjt*) Ott már óriási volt a készülődés az ünneplésre: több vendéglátó egység kérte az engedélyt a hosszabb nyitvatartásra – aztán jött a villámlás... Így legalább egy órával később kezdtük a mérkőzést. Utólag azt mondom, hogy jobb lett volna, ha aznap már nem játszunk, el kellett volna szállásolni a *Zalaegerszeget*, és másnap játszani. Végül lett áram, csak az időmérő nem működött. Az volt még nagyon rossz, hogy meghallottam, amikor a mérkőzés ellenőre, *Kassai Ervin* azt mondta *Gellér Sanyinak*, a ZTE edzőjének, hogy a „nem ideális körülmények” miatt óvás alatt játszhatják a találkozót. Így aztán ha nyertünk volna, alighanem megóvták volna a meccset, amit aztán az asztalnál nekik adnak. Már csak ezért is szerencsésebb lett volna aznap elengedni a játékot. De hát nem így történt, ráadásul ez is olyan meccs volt, amit egyszer már megnyertünk, aztán megint elvesztettünk a saját butaságunk miatt. *Veress Kornél* pl. három pontos vezetésünknel érezte úgy, hogy biztosan bedobja a ziccet – ami aztán kimaradt... (Persze ha Laci nem passzol neki, ez sem történik meg.) *Góczán Gabi* meg a rendes játékidő legvégén dobott triplát – addig tán egyetlen pontot sem szerzett... Persze mi inkább *Dobi Tónira* figyeltünk (ő az első meccsen 37 pontot dobott, meg amúgy is aranykeze volt), azt hittük, ekkor is rá játszanak majd, de aztán *Góczán* dobta el a labdát... A hosszabbításban már végig mi futottunk az eredmény után, engem az bánt, hogy a végén volt egy hárompontos kísérletem a sarokból: ha az bemegy, lett volna egy újabb

hosszabbítás. (A ZTE 84:82-re nyert Baján – a szerk.) Eléggé le voltunk törve utána, és fejben nem tudtuk már még egyszer összerakni magunkat úgy, hogy a sorsdöntő egerszegi mérkőzésen méltó ellenfelek legyünk. Talán nem szép, hogy ezt mondom, de a többieknek ez még annyira sem sikerült, mint nekem. Én azon a meccsen is dobtam 30 pontot, elég jól is játszottam, de a többieknek nem ment úgy. Persze óriási ünnep volt Zalaegerszegen is, még ha minket is elkísért 2-3 busznyai szurkoló. Ez fájó emlék. Persze úgy érzem, hogy egy évvel korábban még inkább nekünk kellett volna lenni a bajnokoknak, de így a Körmend lehetett az első vidéki bajnok – pedig nekünk kellett volna annak lenni!

Utólag most már nagyon sajnálom, hogy [Ágfalvi] Gyuri abbahagyta az előző évad után; biztos vagyok benne, hogy még tudott volna segíteni rutinjával, védekezésével abban, hogy megnyerjük a döntőt és bajnokok legyünk. Nem ő volt a legponterősebb játékos, de minden másban zseniális volt.

– Az elveszített aranyérem után megkezdődött a hanyatlás.

– Nyáron Nyugat-Németországban játszottunk egy tornán, ahova Józsi munkahelyi elfoglaltságai miatt nem tudott eljönni. Rátvay Zoli, az akkori másodedző helyettesítette. Itt nagyon kijött a lépés, megvertük az ott kosarazó amerikaiakból összeállított együttest, sőt a Partizan Belgrádot is, melynek tagja volt Zseljko Obradovics vagy Ivo Nakics is, mind jugoszláv válogatottak. Ezeken a találkozókon Likár Laci zseniálisan játszott, ezért rögtön szerződést ajánlottak számára, amit el is fogadott. Távozása nagy érvágás volt, bár próbálták pótolni, ekkor igazolták le a horvát Pećirkót, aki nem vált be, pedig nem volt ügyetlen. (Érdekeség, hogy idén nyáron Gori összefutott vele Horvátországban, anynyi év után...) Rosszul kezdtük a következő bajnokságot, és néhány vereség után Józsit felállították a kispadról, pedig hagyni kellett volna. Ez megviselte a csapatot, mert nagyon jó viszonyban voltunk vele, annak ellenére, hogy neki is megvoltak a maga „vonalas” elképzelései, amit be kellett tartani. Itt már csak 9. helyen végeztünk, utána Kovács Laci is távozott Fehérvárra, majd 1991-ben én Szolnokra igazoltam. Helyünket a fiatalok vették át: Ágh Peti, Tamás Zoli, Palás Kornél, Rátvay Tamás, Pálkerti Tamás és a többiek – amíg egyetemre, főiskolára nem mentek.

– Téged mi vitt el Szolnokra?

– Közrejátszott, hogy már vesszőfutás volt a szereplésünk, előfordult, hogy a kiesés ellen harcoltunk. Másrészt Szolnokon háromszor annyi fizetést adtak és más juttatásokat is. Nagy segítség volt ez, hogy anyagilag levették a terhet a vállamról, mert akkor már kétgyer-

mekes családapa voltam. Az előző idényben megnyerték a bajnokságot, de utána eligazolt az egyik meghatározó külföldi játékosul, Andrej Tyubin, és a pótlása nem sikerült megfelelően, így 5. helyen végeztünk. Egy évre rá már jobban szerepeltünk, mivel leigazolták Sztojan Ivkovicsot is (ő idővel Magyarországon alapított családot, ma ő a férfi válogatott szövetségi kapitánya – Z. L.), vele a bajnokságban és a kupában is a második helyet szereztük meg. Jól éreztem magam, ők is befogadtak, amit mutat az is, hogy az első évet követően, Tóth Zoli visszavonulása után a többiek titkos szavazással engem választottak meg csapatkapitánynak.

A kellemes érzések ellenére vágytam már haza, de csak közelebb kerültem, mert két évre aláírtam még Pakson úgy, hogy nyáron műtötték a térdemet, így egy ideig „sánta” voltam, de szerencsére rendbe jöttem, és tudtam edzeni, majd játszani. Amikor csak lehetett, hazalátogattunk, mert a család is velem volt mindkét helyen. Végül csak egy év lett belőle, és az 1995/96-os idényben újra itthon szerepeltem az akkor már Bajai Honvéd KK néven futó együttesben, olyan társakkal, mint Tamás Zoli, Rétháti Zsolt, Kovács Zsolt, Korcsok Misi és Nenad Vujadinovics, az edző pedig Merim Mehmedovics volt. Olyan jól sikerült ez a bajnokság, hogy végül visszakerültünk az A-csoportba.

– A siker után viszont elvileg befejezted pályafutásodat, látványos gálával 1996. december 13-án el is búcsúztattak, még egy puskát is kaptál ajándékba. Ám a pihenő nem sokáig tartott, néhány hónap elteltével visszatértél a csapatba. Mi történt?

– A feljutás után Nenad elment Veszprémbe, mert ott azt ígérték neki, hogy állampolgárságot kap, én meg úgy gondoltam, hogy itt az ideje, hogy abbahagyjam a játékot a siker után. December 13-án a 80-as évek válogottjával játszott a Baja a búcsúztatáson. A klubvezetésben akkor Kovács Józsi és Barna Gyuri is benne volt, és közösen azt találtuk ki, hogy én legyek az edző. Az A-csoportban két külföldi játszhatott, a mi igazolásaink nem voltak túl szerencsések, mert a lengyel Paweł Kosior jól teljesített, de sokat volt sérült, eltört a keze, kiment a bokája, a Paksról érkező román Mihai Sinevici meg nem vált be, így aztán a rájátszásban újra beálltam a csapatba, és ott is maradtam. Sajnos annyira már nem tudtam segíteni, mert kiestünk a szezon végén a B csoportba, ahol aztán meg

Az olimpiai bajnok Hosszú Katinka szülei és anyai nagypapjával, Bakos Lászlóval

is ragadtunk. Néhány év elteltével, 2001-ben immár végleg befejeztem az aktív játékot.

– Sokszoros válogatott is vagy. Milyen emlékeket őrizöl a nemzeti csapatban való szereplésekről?

– Már 1982-ben meghívtak, és egészen 1991-ig tagja voltam a mindenkori válogatott csapatnak, holott körülöttem nagyon cserélődtek a játékosok, és elég sok szövetségi kapitánnyal is együtt dolgozhattam. Kezdem Ránky Matyinnal, aztán Glatz Árpai, Mészáros Lajos, Juhász Sanyi, Tursics Sanyi, még „Zsizi bácsi” (Zsíros Tibor, az 1955-ös Európa-bajnok együttes tagja – Z. L.) is volt egy ideig. Becenevemet, a Hosszú Puskát is a válogatásban kaptam, mert nagyon szerettem az indiános filmeket. Európa-bajnokságra történő kijutáshoz 1987-ben, Belgiumban jártunk legközelebb, amikor hajsza volt ennek, de végül a selejtező után nem jutottunk be a görögországi tizenkettes döntőbe. Mészáros Lajos nagyon szeretett utazni, és meglovagolta azt, hogy a válogatottal meglehet. Voltunk Kubában két hétig, aminek „nagyon komoly” sportértéke volt, ez idő alatt játszottunk két meccset... A '80-as évek végén három hetet töltöttünk az Egyesült Államokban, a keleti (New York, Boston) és a nyugati partot (Los Angeles, San Francisco) is bejárva. Megfordultunk Dél-Koreában is, valamint még honvédos koromban Szíriában, Damaszkuszban egy katonai bajnokságon vettünk részt. A sporton túl nagyon sok élményt, látnivalót is kapott az

ember ezekből az utakból, mert azért volt némi szabadságunk alattuk.

Öregfiúk-együttesként magyar színeken 2003-ban, a fehérváriak szervezésében Melbourne-ben, Ausztráliában játszottunk egy veterán világbajnokságon. A gárda tagja volt még Gellér Sanyi, *Losonczy Árpai*, *Heinrich Robi*, Bajáról Likár Laci, Kiss Laci, Gorjanác Marin. Nagyon megadták a módját, volt megnyitó ünnepség is – végül megnyertük a tornát!

– *Néhány éve a klub elnöke lettél, emellett „már csak” másodedző vagy. Hogy látod a jövőt?*

– Az egész visszaesést alapjában véve arra vezetem vissza, hogy a rendszerváltozás körül beköszöntött a pénz a kosárlabdába, és ezzel nem tudunk versenyezni. Gyakran megfordul a fejemben: rajtunk meg a néhány nézőn kívül ki akarja, hogy itt jó kosárlabda legyen? Néhányan kisebb támogatásokkal segítik az egyesületet, de olyan nincs hogy valaki komolyan mellé álljon. A városvezetés sem határoz meg irányvonalat abban, hogy melyik legyen a kiemelt, jelentős hagyományokkal rendelkező sportág, amelyet komolyan támogat. Szombathelyen a kosárcsapat jelentős összeget kap az önkormányzattól, míg a focisták semmit sem. Jelenleg a *Falco* a „legmagyarabb” együttes az NB-I A csoportjában. Ott hiába történt váltás a városvezetésben, mindegyik politikai oldal támogatja, mert kimegy 3000 néző, akinek van 3-4 hozzátartozója – az jelentős szavazói létszám... Baján most sok klub kap kevés pénzt. Utánpótlásunk versenyztetése biztosított a TAO-ból, míg a felnőtteknél évi 80-100 millió forint már elég lenne az élvonalhoz. Azok az egyesületek szerencsések, ahol akad olyan módosabb cég, melynek tulajdonosa-vezetője „szerelmes” a kosárlabdába.

– *Essék néhány szó a családotról is!*

– Első feleségemmel, *Bakos Barbarával* még a katonaidőm alatt, 1984. július 30-án házasodtunk össze, szabadságot kellett kérnem erre. Két év múlva megszületett *Gergő* fiunk. Akkor éppen Újvidéken vendégeskedtünk, és mire hazaértem, Kodály utcai lakásunk ajtaján várt a cetli, hogy Barbara már Pécsen van a kórházban. (Másnap már meglátogattam.) A fiam természetesen itt kezdte a kosarazást, nem volt ügyetlen, végigjárta a korosztályos válogatottakat, az U18-as együttesnek csapatkapitánya is volt, amikor a Bulgáriában rendezett tornán feljutottak az A-divízióba. A pályája akkor tört meg, amikor Pécsre került. Voltak ott is jó meccsei, pl. amikor Szombathelyen megnyerték a kupadöntőt 2009-ben,

„Hosszú Puska” edzőként is vezette a bajai kosárcsapatot

de összességében nem vált meghatározó emberré. Így aztán hazacsalogattam, és szép időszak következett, 2012-ben döntőt játszottunk a Salgótarjannal a feljutásért, de nem sikerült. Annak a gárdának tagja volt még *Ágfalvi Bálint*, *Mándity Máté* és *Fehér Csaba*, Gergő pécsi barátja is. Nem sokkal később a fiam elment, mert a barátnője (azóta felesége) orvosi diplomája megszerzése után nem akart idehaza rezidenskedni, és egy fejadász cég révén Németországban kapott lehetőséget. Amikor ez kiderült, ott kerestünk csapatot Kaiserslautern környékén. Alacsonyabb osztályú együttesben szerepelt a fiam, de az a bajnokság megfelelt egy jó erős magyar B-csoportnak, mert nem korlátozták a külföldiek számát, így tele volt amerikaiakkal, szerbekkel, horvátokkal, ukránokkal, oroszokkal. Ebben a közegben meghatározó játékos tudott lenni. A koronavírus miatt az elmúlt idényben csak a Bundesliga küzdelmeket engedték, az alsóbbakat nem, így most főállásában nevelőtanárként dolgozik. Amire büszke vagyok: másoddiplomás képességben, a kölni egyetemen erőnléti edzői képesítést szerzett. Németül írta a szakdolgozatát, pedig, amikor kiment, egy szót sem beszélt a nyelven. Nála már van egy unokám is, az egyéves *Léna*.

Katinkával Barbara veszélyeztetett terhes volt, így az utolsó 4 hónapot Pécsen töltötte a klinikán. Az ő születésénél sem voltam jelen, akkor éppen Portugáliában szerepelt a válogatottal Eb-selejtezőn. Harmadik gyermekünk, *Ádám* a szolnoki időszakban született, a feleségem már a kiírt időpont előtt beköltözött a megszokott pécsi helyre, én meg a Tisza-parti városból rohantam a kórházba.

– *Katinkáról szinte mindent tudni, hiszen háromszoros olimpiai, sokszoros világ- és Európa-bajnok úszó. Hogy éled meg a sikereit és azt, ami az ismertségével jár?*

– Nem is lehet igazán szavakba önteni, akkora boldogság az embernek, hogy ilyeneket tud a gyereke. Amikor fiatal úszóként vittük ide-oda, pont arra gondoltam, hogy vajon *Egerszegi Krisztina* szülei hogyan élhetik meg az ő eredményeit. Most már tudom, és örömteli az is, hogy ennyien szeretik. Rióban személyesen élhettük át édesanyjával együtt a sikereit, fantasztikus volt ott lenni. A tokiói olimpia alatt kapott sok negatív véleményt is, de én akkor is inkább azt néztem, hogy az első kritikák után mennyien kiálltak mellette. Kívülről azt gondolhatja bárki, hogy milyen különleges, holott közben ugyanolyan ember, mint mi, csak szorult belé némi tehetség, meg az a rengeteg kintartás és szorgalom, amit végigcsinál, amiért le a kalappal előtte.

– *Ádám is kosarazott, de nem sokáig. Mivel foglalkozik most?*

– Ő ifi szintig játszott, de nem volt benne kintartás, talán nem is kapott annyi játéklehetőséget, így inkább abbahagyta. Jelenleg *Katinka* egyesületét és cégét vezeti Pesten, a nővére nagy meglepetésére, egy időben egy házban is laktak.

– *Beszélgetésünk apropója az, hogy lapunk megjelenését követően pár nappal betöltöd 60. életévedet. Mit jelent ez számodra?*

– Számomra ez azt jelenti, hogy el sem hiszem, hogy ennyi idős vagyok, mert sokszor az ember belülről fiatalabbnak érzi magát a koránál. Gyerekként én is azt mondtam egy 60 évesre, hogy milyen öregember, de most, elérvén ezt a kort, nem így élem meg. Hál' istennek nem zavar, egészségügyileg teljesen rendben vagyok, semmilyen panaszom nincs, futkározni meg teniszezni tudok, és azt kívánom, hogy maradjon így még 30-40 évig, utána meg már csak sétálok... ■

Bajai kosarasok az orosz medve barlangjában, 1986

■ *Idén volt 35 éve annak, hogy egy bajai kosárlabdacsapat (a Bajai SK férficsapata) először szerepelt valamely nagy nemzetközi kupában. Ráadásul a bácskai gárda 1986 őszén mindjárt a sportág egyik ikonikus csapatával, a szovjet CSZKA Moszkvával játszhatott, amely a Szovjetunió egész területéről gyűjthette össze a legjobb játékosokat. Az elit alakulat bajai fellépése is életre szóló élményt jelentett mindazoknak, akik részesei voltak – köztük ezen sorok írójának is –, ám a hazai sajtóban visszhangtalan moszkvai visszavágó azért is emlékezetes, mert a bajai gárda győzni tudott a híres Luzsnyiki Arénában, és magyar csapat ezen sportágban szovjet gárdát saját otthonában évtizedek óta nem győzött le. A bajai kosárcsapat „nagy évtizedét” (1980 – 1990) feldolgozó könyv előmunkálataként tekintünk vissza erre a párharcra, a korabeli sajtó híradásaira és a résztvevők visszaemlékezéseire támaszkodva.*

Mayer János

■ Miután az 1985/86-os szezonban a Bp. Honvéd gárdája a Magyar Népköztársasági Kupa mellé a magyar bajnoki címet is bezsebelte, a Bajai SK MNK-ezüstjével részvételi jogot szerzett a *Kupagyőztesek Európa Kupájában* (KEK) való szereplésre, így történetében először a nemzetközi kupaporondon is megmérethette magát. A bajaiak bizakodva várták első fellépésüket, és ez nem is volt alaptalan: sokak szerint minden idők legerősebb bajai kerete gyűlt össze az 1986/87-es idényre. Az előző szezonban remekül szereplő, bajnoki bronzérmet és kupaezüstöt kiharcoló maghoz csatlakozott a Kecskemétről igazolt, két méter magas *Veress Kornél*, a jogi tanulmányait befejező *Varga Imre* visszatért Szegedről, és térdrültétje után a center *Likár László* ismét a csapat rendelkezésére állhatott. A bajai csapat magját ekkor a ponterős *Hosszú István*, a nagyszerű irányító *Kovács László* (az edző fia) és az elnyúlhatetlen csapatkapitány, a szezon végén visszavonuló *Ágfalvi György* alkotta, de rajtuk kívül aránylag sok szerepet kapott *Gorjanác Marín* és a korán elhunyt *Kiss László* is.

A sorsolás azonban nem kedvezett különösebben a merész bajai álmoknak: a gárdát ugyanis mindjárt az első fordulóban a nagy híró *CSZKA Moszkva* gárdájával hozta össze a (bal)szerecsse. A szovjet főváros híres katonacsapata az 1980-as években nemcsak a Szovjetunió, hanem egész Európa egyik legerősebb alakulata volt. 1990-ig 24-szer nyertek szovjet bajnokságot – 1976 és 1984 között megszakítás nélkül –, és a litván *Žalgiris Kaunas* mellett ők adták az előző évben Európa-bajnokságot nyerő, 1986-ban világ-bajnoki ezüstérmes szovjet válogatott magját is. Az 1985-ben kontinensbajnok szovjet csapat keretének hat játékosa (*Heino Enden*, *Andrej Lopatov*, *Szergej Tarakanov*, *Valerij Tyihonyenko*, *Vlagyimir Tkacsenko*, *Alekszandr Volkov*) volt a moszkvai klub tagja, de a szovjet válogatott bő keretében ekkor *Valerij*

Goborov és *Viktor Pankraskin* is szerepelt. Az 1986 nyarán lebonyolított világbajnokságon négyen szerepeltek közülük. A csapat edzője *Jurij Szelihov* volt, aki játékosként 1968-ban olimpián is szerepelt a bronzérmes csapatban, egy évvel korábban világ- és Európa-bajnok volt, és némi magyarországi kötődéssel is bírt: sorkatonai szolgálatát hazánkban töltötte. (Később, 1988–1992 között szövetségi kapitány is lett hazájában.) Egy ilyen sztáralakulat ellen a bajai továbbjutásban reménykedni természetesen illúzió lett volna, de annak mindenképp örülni lehetett, hogy igazi világlklasszisok léphetnek pályára a Pósta Sándor Sportcsarnokban.

„Nem azt kell kiemelni, hogy erős ellenféllel találkozunk, hanem azt, hogy Európa egyik legjobb klubcsapata ellen tétrmérkőzést játszhatunk. Ez nem mindenkinek adatik meg pályafutása alatt” – nyilatkozta *Kovács József* edző a *Petőfi Népe*nek. A párharcban esélytelennek elkönyvelt BSK-nak azonban némi reményt adhatott, hogy az oda- és visszavágó idejére az oroszok legjobb játékosai közül többen Moszkva-válogatott néven az Egyesült Államokban túráztak, és így Baján sem számíthattak rájuk. A Baja önbizalmát feltétlenül javíthatta, hogy az új bajnoki szezon addig lejátszott hat mérkőzésén veretlen maradt, így reménykedhetett abban, hogy a tartalékos szovjet csapat ellen is lehet keresnivalója. „Bármennyire is hihetetlen, a hazai mérkőzésünkön győzelmet várok” – mondta *Kovács* edző, bár azt is hozzátette: „A legfontosabb, hogy emlékezetes estét szerezzünk a publikumnak, hiszen mind a 2000 belépő elkel.”

A Népsportnak kicsit bővebben fogalmazott: „Vérmes reményeink nem lehetnek, de ne gondolja senki, hogy megadjuk magunkat. A saját harcmódorunkat játsszuk, tehát távoli dobásokkal próbálunk operálni. Védekezésünkkel pedig szeretnénk megakadályozni, hogy beszorítsanak bennünket a palánk alá, mert ott vitathatatlanul ők az urak. Nem tartok lehetetlennek egy itthoni győzelmet, már csak azért sem, mert a szovjet válogatott a napokban kezdte amerikai túráját, s talán magával vitte a CSZKA legjobbait is.”

Ebben az edző nem is tévedett: a szovjet csapat mindössze hét (!) játékosal érkezett az 1986. október 28-án lejátszott első találkozóra, ám a névsort végigbongészva a foghíjas gárda sem akárhikből állt. A totális telt házas mérkőzésen (szó szerint még a bordásfalon is lógtak az emberek) az ellenfél csapatában pályára lépett két aktuális Európa-bajnok (*Enden*, *Lopatov*) és egy korábbi szovjet válogatott (a később Magyarországon is légióskodó *Viktor Kuzmin*) is. 1986-ban még keveseknek mondott valamit az akkor 21 éves *Szergej Bazarevics* neve, ám ő 2003-ig tartó pályafutása alatt később sokszoros szovjet (majd orosz) válogatott, olimpiai, világ- és Európa-bajnoki érmes lett, sőt az NBA-ben és neves európai élkubokban is megmutatta kivételes tehetségét. De minden más pályára lépő játékos legalább a korosztályos válogatottságig eljutott a Szovjetunióban, és a magassági fölény is az ő oldalukon volt. Hát ez volt a „tartalékos” CSZKA, amely ellen a BSK-nak győznie kellett volna... Egy játékost egyébként magyarországi sorkatonai szolgálatából hívtak be, s minthogy ő a többiekől eltérő időpontban érkezett meg Bajára, a kedvéért külön ki kellett nyitni a sportcsarnokot, hogy edzeni tudjon. A szovjet csapatot néhány nagyon hivatalos személy (KGB-ügynök?) is

A nagy mérkőzés plakátja (Horváth Máté gyűjteményéből)

kísérte, akik a „Pósta” minden egyes zugát ellenőrizni kívánták, nehogy bármilyen atrocitás történjen.

Jelen sorok szerzője – akkor elsős gimnazista – jobb híján egy bordásfalra felmásztva, a terem hátsó traktusából igyekezett figyelni az eseményeket, és hiába próbálta onnan leparancsolni egy szigorú rendező (mondván, „alattunk étel van”), azt ugyanis pontosan tudta: az állóhelyről semmit sem fog látni a sztárokból. Mellette pedig egy későbbi első osztályú játékos évfolyamtársa, Thuma Róbert feszengett, akitől a szakkomentárokat is megkapta a sportággal akkor csak ismerkedőként, a másik oldalán pedig Heipl Tibor barátja üldögélt, akivel utána is évekig együtt jártak mérkőzésekre.

A bajai első mérkőzés egy félidőn át egyenlített küzdelmet hozott, a kék-sárgák hét hárompontos dobással tartották a lépést ellenfelükkel, ám a második félidő elején mutatott szigorúbb orosz védekezéssel a Baja nem tudott mit kezdeni, és hosszú percekben át nem volt képes pontot szerezni, miközben a szovjetek sikeresen leindították az ilyen tempóhoz nem szokott bácskaiakat. Az addig remekül dobó Hosszút a szovjetek kivették a játékból, s ezzel el is dőlt a mérkőzés. Az egészen kivételes hangulat láthatóan a sportnapilap tudósítóját is magával ragadta: „Valóságos népiünnepély előzte meg a Sugovica-parti városban a KEK-selejtezőt. Már hetekkel ezelőtt elfogyott minden jegy, ezért a rendezők zárt láncú televízió át külön helyiségben élő adásban közvetítették a kupafordulót. Látványos jazzbalett-előadás és divatbemutató vezette be a mérkőzést, s már a kezdet előtt egy órával egy gombostűt sem lehetett leejteni. A szokásos Hajrá, Bácska! buzdítással indult rohamra a bajai gárda, és az első játékrészben nagy meglepetésre végig fej fej mellett haladt a két csapat, pedig a mieink először szerepelnek európai kupában. Elsősorban a válogatott Hosszú nyújtott kiváló dobóteljesítményt, míg az »apróbb« játékosok szorosan védekeztek, Ágfalvy [sic!] vezérlésével. Az első félidőben összesen hétszer érték el hárompontos találatot a hazaiak, míg a másik oldalon főleg Guszev és Lopatov nyújtott átlagon felül. A szünetben Szelihov edző az öltözőbe parancsolta játékosait, és alapos fejmosásban részesítette őket, aminek meglett az eredménye. A második játékrész elején szinte állva maradt a Baja, különösen Enden játékkal fokozatosan elhúzott a moszkvai csapat. Külön védőörizetet kapott Hosszú, aki csak a 31. percben tudott újra pontot szerezni ebben a játékrészben. A mérkőzés utolsó részében a két válogatott szovjet játékos – Lopatov és Enden – ellenállhatatlan volt a palánk alatt. A mérkőzés utolsó két percében zúgó vastaps

mellett köszönte meg a bajai szurkolószereget játékosainak azt a páratlan lehetőséget és élményt, amelyet a szovjet bajnokság listavezetőjének és egyben Európa egyik legjobb amatőr kosárlabdacsapatának játéka jelentett a kisváros életében. Az igazi közönségsiker után a jelenlévő kosárlabda-szakértők és persze a szurkolók egyöntetű véleménye is az volt: a sportág népszerűsítése érdekében mind több ilyen látványos találkozóra lenne szükség ahhoz, hogy a magyar férfi kosárlabdázás megkezdje végre a felzárkózást.” (Nagy-csapat a kisvárosban. Egyfélidős álom Baján. Népsport, 1986. október 29.)

„Nehéz mérkőzést vártam. Erre az adott alapot, hogy a Baja listavezető a magyar bajnokságban, s az az aggodalom, hogy hét játékoskal felvehetjük-e velük a versenyt. A második félidőben a bajaiak elfáradtak, s attól kezdve eldőlt a mérkőzés” – nyilatkozott Szelihov. „Egy félidő álom” – írta a Petőfi Népe tudósítója szűkszavú beszámolója címében. Másnap Dávid miért nem bírt Góliáttal? címmel elemezték a súlyos vereség okait, amelyek közül mindenki azt emelte ki, hogy a „második félidőben a szovjetek bedeszálták a gyűrűt” (Kovács József), illetve hogy „ilyen jó védekezés ellen, amit a moszkvaiak mutattak, nem lehetett mit csinálni, a BSK nem a megszokott játékát játszotta” (Rátvay Zoltán). A vezetőedző által levont tanulság pedig az volt, hogy a csapatnak sokkal több nemzetközi mérkőzést kell játszania.

KUPAGYŐZTESEK EURÓPA KUPÁJA, 1986/87. 1. forduló

1. mérkőzés, 1986. október 28.

Bajai SK – CSZKA Moszkva 58:84 (37:40)

Baja, Pósta Sándor Sportsamok, 2000 néző. V: Tartaglia (jugoszláv), Gregor (osztrák).

Bajai SK: Ágfalvi 2, Kovács L. 5, Hosszú 26, Kiss L. 6, Likár 11. Csere: Veress 3, dr. Varga 3, Szabó P. 2, Gorjanác. Edző: Kovács József

CSZKA Moszkva: Meljoskin 10, Popov 8, Lopatov 17, Bazarevics 6, Enden 21. Csere: Guszev 16, Kuzmin 6. Edző: Jurij Szelihov

Bár a szovjet vezetőedző a bajai győzelem után nehéz második mérkőzést jósolt csapatának, szavait alighanem mindenki kötelező udvariaskodásnak vette. A moszkvai viszályzó annyira formalitásnak tűnt, hogy az egyetlen magyar sportnapilap sem küldött tudósítót az eseményre, tévés közvetítésről meg

A palánk alatt minden dobásért meg kellett küzdeni

Fotó: Horváth Máté

álmodni sem lehetett. Talán ennek is köszönhető, hogy a bajai kosárlabdázás egyik legnagyobb sikere idehaza csaknem visszhangtalan maradt. A Népsport alig néhány sorban, Búcsú győzelemmel címmel, a jegyzőkönyvet nem is közölve számolt be a győztes visszavágóról. (A Magyar Nemzet is szó szerint ugyanezt a cikket közölte.) A Népsportot a Baja technikai vezetőjének, Porzó Istvánnak kellett volna a helyszínről tudósítania, ám az erre szolgáló telefonvonal megszakadt, így az eredményt az érdeklődők a magyar sajtóból csak két nap múlva ismerhették meg, a részleteket pedig soha.

A szovjetek továbbra is hat válogatott játékosuk nélkül álltak ki a visszavágóra, de a sima első mérkőzés alapján aligha gondolták, hogy meglepetés éri őket. Pedig ez történt: a hatalmas Luzsnyiki Arénában a bajai dobók egészen szenzációs napot fogtak ki, és főképp eredményes kinti dobásaiknak köszönhetően (13-szor találtak be a hárompontos vonalon kívülről!) végig vezetve megnyerték a mérkőzést. Sajnos élőben kevesen látták ezt a csodát: bajai szurkolók, magyar újságírók nem utazhattak Moszkvába, így a legrészletesebb, de szakmailag nem épp a legalaposabb tudósítást az oroszról magyarra fordított Fáklya c. Komszomol-folyóiratban lehetett olvasni róla – de már hónapokkal a mérkőzés után. (Itt tévesen azt állították, hogy az első meccset Budapesten játszották, illetve hogy a bajaiaknak csak egy magas növésű, 2 méter feletti játékosa lett volna.) „A második félidő vége felé a közönség egy része a magyaroknak kezdett szurkolni. A technikás játék, a pontos, 8 méteres dobások és nem utolsósorban a bajai csapat lelkes játéka elnyerte a nézők rokonszenvét.” – írta a szovjet folyóirat beszámolója, amely némi udvariassággal azt is megjegyezte, hogy a bajai kosárlabdázóknak méltó helye lett volna a legjobbak között.

A 84:83 arányú bajai győzelem ugyan a továbbjutáshoz nem volt elég, ám komoly fegyvertényt jelentett. A mérkőzést nem látók körében elterjedt ugyan a vélemény, hogy az oroszok a visszavágót nem vették komolyan, ám akik jelen voltak, állítják: a szovjet játékosok olyan kemény letolást kaptak a lefújás után, hogy még a nekik szánt bajai ajándékokat sem vehették át „szégyenletes” teljesítményük miatt.

KUPAGYŐZTESEK EURÓPA KUPÁJA, 1986/87. 1. forduló

2. mérkőzés, 1986. november 4.

CSZKA Moszkva – Bajai SK 83:84 (40:49).
Moszkva, Luzsnyiki Aréna 800 néző (?)

(A mérkőzést jegyzőkönyvét mindeddig sehol nem tudtuk fellelni.)

Schmidt Lajos másodedző: „Miután az itteni meccset simán megnyerték, sokat nem foglalkoztak velünk. Kint viszont nyerni tudtunk, főleg Hosszú Pisti remek dobóformájának köszönhetően. Emiatt fordulhatott elő, hogy eleinte az ajándékba vitt üveg bort sem tudtuk átadni, mert az orosz játékosokat bezavarták az öltözőbe, ahol, gondolom, jókora fejmosást kaptak. Az üvöltéstől visszhangzott a folyosó is...”

Ágfalvi György: „Legfeljebb a tévében láttuk őket egyszer-kétszer, külön készülni rájuk nem tudtunk. Kicsit be voltunk tojva, itthon jól meg is vertek minket, aztán utána Moszkvában mi nyertünk. Az óriási dolog volt! Persze náluk nem minden »spíler« játszott, de két-három igen, néhány fiatalal kiegészítve. [...] Ott nagyon működött a gyors játékunk, és mindenki betalált, akárhonnán dobta el a labdát. [...] Az orosz edző nagyon ideges lett, állandóan veszekedett a játékosaival; ha nem is pofozta fel őket, de közel állt hozzá... [...] Azt mondhatom, hogy egyébként normálisan fogadtak minket, utána nagy buli is volt, és bár szesztilalom volt, valahogy vodka is került – lehet, hogy túlzásokba is estünk... [...] Az viszont fáj, hogy ez a siker a magyar sajtóban szinte visszhangtalan maradt, az egyetlen sportnapilap is két sorban elintézte.”

Kovács László: „Annyit tudtunk róluk, hogy extra szintű csapat, amelyben olyan nevek vannak, hogy csak tátott szájjal néztünk rájuk. Itthon elég jól elverték bennünket, 25 vagy 26 ponttal kaptunk ki, néha azt sem tudtuk, hol van a labda. De ott szovjet válogatott játékosok szerepeltek a másik oldalon! Amikor visszamentünk hozzájuk, az jó bulinak számított, mert senki nem gondolta, hogy bármilyen keresnivalónk lehet Moszkvában. Nem tudom, hogy ők vettek-e semmibe bennünket, vagy nekünk ment annyira jól, de ahogy telt az idő, az lett a vége, hogy egy ponttal mi nyertünk. Utána eljutott hozzánk a híre, hogy »meg-

jutalmazták« őket egy kéthetes, kiadós edzőtáborral... [...] A meccs után némileg bevodkáltunk, bár akkor ott sem volt még olyan nagy szabadság, hogy akárhol megtehetjük volna.

A szállóban viszont épp egy lakodalom zajlott, ahová beengedtek minket is, és ők adtak vodkát, és jó volt a hangulat. A győzelem igazi csodának számított.”

A szállóban viszont épp egy lakodalom zajlott, ahová beengedtek minket is, és ők adtak vodkát, és jó volt a hangulat. A győzelem igazi csodának számított.”

Csuvár Zoltán ügyvezető elnök: „Sokan hajlamosak voltak azt gondolni, hogy a CSZKA félvállról vette a meccset, de ez nem igaz. Egyszerűen olyan napot fogtak ki a játékosaink, hogy szinte bárhonnán dobtak, minden bement. Aki pedig látta, hogy utána mit csináltak az orosz játékosokkal a vezetőik, az tudja, hogy ez aligha így volt tervezve... Nem is engedték a közelünkbe őket a meccs után, és igencsak modortalanul ráztak le bennünket. Egyedül az az ember foglalkozott velünk, akit mellénk rendeltek kísérőnek és tolmácsnak, és aki felelt azért, hogy másnap felkerüljünk a repülőre – ami a mérkőzést követő vigalom miatt nem is volt olyan egyszerű...”

Kancsár Zoltán: „A moszkvai győzelem is főképp a sikeres hárompontosoknak volt köszönhető, ennyit egyszerűen képtelenség kivédekezni. A CSZKA elleni kinti győzelem után a Fáklya nevű, magyarra fordított szovjet újságból többet eladtak, mint a megelőző tíz évben összesen, ugyanis egyedül abban szerepelt több oldalas, képes beszámoló a Baja moszkvai vendégszerepléséről.”

Porzó Istvánné (a technikai vezető özevege): „Pisti Moszkvából telefonált, hogy egy ponttal győztek odakint. [...] elmesélték, hogy ezen a meccsen még az olyan labda is a kosárba ment, amelyet Hosszú Pisti mintegy »brahiból«, a palánknak háttal állva eresztett el... És azt is mesélték, hogy az oroszok a vereségük után a saját játékosokkal is nagyon kemények voltak. A meccs után ordítózva felpakolták őket egy teherautóra (jó, hogy nem puskatussal tuszkolták őket); hogy hová vitték őket, azt nem tudták, de ők már nem találkoztak velük többet.”

Hosszú István: „Rájuk igazából nem lehetett készülni, igaz, alighanem ők sem készültek ránk. A bajai meccsen 26 ponttal kikaptunk, bár az első félidő még vállalható volt. Tudtuk, hogy Lopatov, Enden

A bajai csapat hazai meccskerete: Gorjanác, dr. Varga, Szabó P., Veress, Dara, Likár, Kiss L., Kovács L., Hosszú, Ágfalvi

Fotó: Horváth Máté

európai szintű játékosok voltak, és lehet, hogy némileg meg is ijedtünk tőlük. Talán ezzel is magyarázható, hogy volt tíz perc, amikor egyetlen pontot sem tudtunk szerezni. De lehet, hogy ez segített a moszkvai mérkőzésen, ahol viszont minden mindegy alapon, felszabadultabban játszhattunk. Én ott 20 pont fölött dobtam, és úgy emlékszem, Likár Laci is 20 fölött termelt, és Kovács Laci is szerzett olyan 16-18 pontot. »Liksi« esetében ehhez hozzájárult, hogy sokat dobott kintről, és a hárompontos vonalon kívülre az öt fogó center annyira nem követte. Egyébként normálisan fogadtak bennünket, normális szállodában laktunk. Viszont abban az időben benn a szállodában legálisan nem lehetett vodkát venni Moszkvában – még az alkoholtilalom időszaka volt –, így aztán egy táskából jutottunk hozzá. Ott bejutottunk egy lakodalomba, ahol jókedvünkben megtáncoltattuk a hölgyeket. [...] Jól éreztük magunkat, és persze nagyon örültünk, hogy nyertünk. Ugyanakkor az nagyon fáj, hogy a magyar sajtóban ez alig kapott figyelmet.”

Likár László: „A kinti mérkőzésen valahogy minden sikerült, nem bírtunk hibázni: ott nekünk estek be 9 méterről a hárompontosok, erre ők sem lehetek felkészülve: nem csináltunk semmit, csak mindent bedobtunk. Egészen furcsa testhelyzetekből és mozdulatokból is betaláltunk. Nem volt veszítenivalónk, mindenki kilazult, túl voltunk a hazai csalódáson. Ezt követően azért Kecskemétről is gratuláló telefonokat kaptunk, a Fáklya magazint pedig rekordszámban vásárolták meg a kétoldalas képes tudósítás miatt! Itthon viszont nem tudtunk győzni, bár a félidő még majdnem egál volt. De Varga Imrét mentő vitte kórházba, akkora ütést kapott. Enden, Lopatov és néhány keménykezű kisebb akkor jobban odafigyelt, és a második félidőben már nem volt esélyünk, vagy 20 pontot ránk vertek. Viszont a moszkvai meccs után úgy hírlett, hogy elküldték őket egy kéthetes büntető edzőtáborba...”■

30 éve a zene ösvényein *Ad Libitum*-jubileum a kórustagok szemével

■ **Fennállásának 30. évfordulóját ünnepli városunk egyik büszkesége, a számtalan díjjal és minősítéssel kitüntetett Ad Libitum kórus. Jubileumi hangversenyüket a járványhelyzet miatt ugyan elhalasztani kényszerültek, ám bizonyosan lesz még mód arra, hogy a jeles évfordulót azzal ünnepeljék, amit a legjobban tudnak: énekléssel. A Pethő Attila és Pethőné Kővári Andrea által vezetett kar előtt lapunk is számos alkalommal tisztelgett már. Ezúttal a kórus egykori és mai tagjai osztják meg olvasóinkkal az Ad Libitumhoz fűződő emlékeiket és gondolataikat.**

Összeállította: Pethő Attila

■ **Péter Szandra:** „A jubileumi év alkalmat ad arra, hogy egy pillanatra megálljunk, és visszatekintsünk. Megpróbálom én is felidézni a múlt eseményeit, amelyek az Ad Libitumhoz kötnek. Mikor is kezdtem énekelni a kórusban? Táncsics utca, Ének-zenei, lépcsős terem... Ide kötnek az első emlékek. Előkerestem a régi kottákat és fotókat, melyekről sok szép emlék jut most eszembe. Lenti, Nemzetközi Éneklő Hét – Veszprém, az ottani műhelymunkák, Waiblingen, Ulm, Vác, Cantonigros, ósükdösi táborok, önálló hangversenyek, karácsonyi koncertek, kórusversenyek Budapesten, fel-lépés a Magyar Rádióban, kórusos bulik, jelmezbál... – a legemlékezetesebb pillanatok. Éneklés a próbateremben, buszon, egy kávézó teraszán, templomokban, magyar vagy külföldi városok különféle terein. Most már tudom: énekelni bárhol lehet. Mi bárhol és bármikor tudunk is. Szerettem, hogy sokféle kórusművet énekelünk: egyházi műveket, madrigalokat, népdalfeldolgozásokat, spirituálékat és könnyűzenei átiratokat is. **Orbán György:** *Ave verum*, **Orbán:** *Ave Maria*, **Csemiczky:** *Pater noster*, **Csenki:** *Széki nóták*, **Bárdos:** *I. népdalrapszódia...* – csak néhány a kedvencek közül. Még mindig a fülemben cseng a dal-lamuk. Igényesség, minőség és sokszínűség jellemezte és jellemzi a kórus munkáját. Egy közösség, akiket összeköt a zene szeretete és az éneklés öröme. És van még valami, ami oly kedves számomra: tesómmal (**Péter Barbara**) éveig együtt énekelünk a kórusban, sőt, a két »altos« Péter-lány néha egymás mellett állt. Köszönöm, és örülök, hogy tagja lehettem az Ad Libitumnak.”

■ **Tubákos Zsuzsanna:** „Ad Libitum... Amikor 1994-ben rátaláltam a kórusra, szinte szó szerint életmentő – de mindenképpen lélekmentő – volt számomra ez a közösség, az éneklés öröme. Addigra tíz év telt el az életemből a zenével való komolyabb foglalkozás és kóruséneklés nélkül, így én az első pillanattól fogva úgy éreztem: hazataláltam. Pedig szinte kottát olvasni is újra kellett tanulnom. De épp az a csoda, hogy egy kórus hangzása ösztönöz, benne minden tag egyéni hangjával, lelkesedésével, zeneszeretetével.

Hogy mit őrzök a köztetek töltött évekből legkedvesebb emlékként? Talán hihetetlen, de a *könnyeket* – örömet és megatottságát, katarzist egyaránt. Egy életre belém égett, soha nem feledhető pillanatokét.

Párizs, Notre Dame, a világ egyik leghíresebb temploma, amelynek minden építészeti elemét jól ismertem már a könyvekből, hisz annyiszor tanítottam stílustörténeti óráimon. És egyszer csak ott lehetek benne, megérinthetem a köveit! Aztán a kereszthajóban felsorakozik a kórus, és az ősi falak által még tisztábbra, erősebbre csiszolva felzeng az *Ave Maria*. Az addig csendes megilletődöttségben hömpölygő, a világ legkülönbözőbb országaiból összeverődött turistatömeg egyszer csak egy emberként megtorpan, felénk fordul, és egy pillanat alatt mindenki részese lesz a *vox humana* csodájának. És én ebben a soha vissza nem térő pillanatban szinte nem vagyok képes énekelni – olyan erővel tör rám a katarzisz élménye.

Budapesti Nemzetközi Kórusverseny a Vigadóban – az első igazán komoly szakmai megmértetés. Helyálltunk becsülettel, várjuk az eredményhirdetést is: hadd tapsoljunk a legjobbaknak! A legutolsóktól indul a visszaszámlálás, a pontértékek

egyre magasabbak. A Libitum neve még mindig nem hangzott el. Már a tíz legjobbnál tartanak... Már csak öt... Összenézünk, értetlenség a szemekben: minket valahogy kihagytak. És aztán kategóriagyőztesként: Ad Libitum Kórus! Kiáltozva ugrunk egymás nyakába, sírunk, nevetünk – olyan hihetetlen az egész. És ennek az útnak egy részén én is ott mehettem veletek. Életem feledhetetlen pillanatait kaphattam tőletek, köszönet érte mindenkinek, akinek része volt benne!

■ **Silke Chors** (német vendégtanár): „Ha visszagondolok arra az időre az Ad Libitumban, akkor először eszembe jutnak azok a nehéz magyar dalok. Azok voltak a kedvenceim. És azok nagyon hiányzanak. Mai napig nem értem, mit jelent, hogy »Járd ki lábam!«. Hová járjon a lábam?? Németben ennek nincs értelme. Gondolok vidám kórusi próbaórákra, minden szerda és péntek este. Néha fáradtan jöttem, de mindig új energiákat nyerve távoztam. Nagyon élveztem ezt a közösséget a kórusban, és nagyon hálás vagyok, hogy ilyen szeretettel felvettetek. Hálás vagyok csodálatos és igényes koncertekért, és büszke arra, hogy veletek mentem egy darabig az utatokon. A távolból is büszke vagyok az Ad Libitumra. Szerettem volna több időt veletek tölteni. És akkor még nem is beszéltem a kórusi mulatságokról és utazásokról! Milyen élvezetek voltak!

Andi és Attila, ti ketten szeretettel és szívvel a kórust azzá tettétek, amivé mostanra alakult. És mindig azt sugároztátok, hogy a zene valami nagyon különös, szórakoztató,

Adventi koncerten a Barátok templomában

ami összeköti az embereket. Ezt érzem most is a messzi Hannoverben. Köszönöm, hogy ezt a szép időt veletek tölthettem!”

Dr. Laki Tamás: „Egy alkalommal – évtizedekben mérhető időkkel ezelőtt – a bajai református templomban énekeltünk. Számomra különös alkalom volt, mert két, nekem akkor fontos »csapat« útvonal találkozott térben és időben. Nem is tudtam pontosan megfejtetni, hogy mi a közös a kórushoz és a gyülekezethez való tartozásban. *Bán Béla* tiszteletünk köszöntő gondolatai segítettek, amelyek időről időre azóta is eszembe jutnak: arról beszélt, hogy ebben a helyét kereső országban a rendszerváltás utáni mindent szabad közegben (ld. a mai világban) hatalmas érték minden közösség. Egyrészt az, hogy tanuló, dolgozó és családos emberek egy csoportja hajlandó rendszeresen időt áldozni valamire, és ezt kitartóan, éveken, évtizedeken át teszi. Ez már önmagában csoda, mert racionális érvekkel nehezen lenne magyarázható. Másrészt pedig e közösség nem belterjes önképzőkör, hanem másoknak is adni tud. Andinak sokszor kiszámoltam, hogy ha egyenként összeadogatjuk a próbaidőket, pár percnyi műben körülbelül hány száz, esetenként hány ezer órányi próba van. Ez időarányosan nem hatékony műfaj. Viszont, mint minden az életünkben, elért sikereink, átélt élményeink pontosan annyit érnek, amennyi áldozatot hoztunk értük. Köszönet az értékesé telt élményekért, a közös munkáért, a reménytelen emberi és zenei helyzetekben való kitartásért, a fel nem adásért. A szólampróbákat követő hosszú, néha fülcsikogató munkával elővárárszolt harmóniákért, amikor értelmet nyertek, egymásra találtak a külön-külön beadott hangjaink. És azért, hogy ezáltal közösen, időről időre megélhetjük a racionálison túl lévő dolgok valóságát.”

Koós Zoltán

Nem számít, hogy honnan jöttél,
Talán még nem is énekeltél.
De itt vagy végre, szíved dobban:
Te is hang vagy! Egy kórusban!

Tapasztalsz majd sok-sok csodát,
Úgy élünk, mint egy család.
Társra lelhetsz jóban-rosszban,
Felvidulhatsz bánatodban.

Hangodból egy dallam válik,
Szólammal együtt játszik,
Majd alt és tenor, basszus, szoprán,
Együtt táncol egy harmónián.

Életre keltett kottafejek,
Irányító, értő kezek.
Néha álmos, szorgos próbák,
Metsző zengő csodák!

A Cigánybáró közreműködőiként, jelmezben

Izgatottan állunk sorban,
Kedves kéz vár a magasban,
Majd megfürdünk a sok-sok hangban,
Egyé válunk mind a dalban.

Nem számít, hogy honnan jöttél,
Csak az, hogy velünk énekeltél.
Ha el kell menned, szívünk dobban:
Szép Hang voltál – a Kórusunkban.

Kovács László evangélikus lelkész: „Gyermekkorom óta szeretem a kórusban éneklést, a közös, néha fáradtságos munka eredményeként szépen megszólaló kórusművek semmihez sem fogható élményét, örömét. Hivatásomnál fogva az éneklés és a zene különösen az életem része. Korábbi szolgálati helyemen, Sopronban a *Fidelissima* kórusban énekeltam, amelytől 2018 nyarán, Bajára költözésemkor kellett elköszönnöm.

Nem sokáig küzdöttem azonban a kórus-talanság »elvonási tüneteivel«, hiszen Pethő Attila még abban az évben ősszel meghívott az Ad Libitum Kórusba. Frissen bevándorolt, helyét kereső bajaiként, a korábbi kötődések elszakadt szálai miatt szomorkodva sokat jelentett nekem a kórus befogadó közössége, amiért ma is hálás vagyok.

Az éneklés szeretete értékes embereket vonz egy ilyen társaságba. Heti két próbára erő és időt általában azok szánnak, akiknek fontos az együtt éneklés koncentrált figyelemmel és figyelemmel átélhető élménye. Ez a munka természetesen elképzelhetetlen a kórusvezető nélkül. Mindig élmény és feltöltődés számomra az, ahogyan karvezetőnk, Andi vezet minket. Személyes kisugárása, szakmai tudása és embersége a kórus lelkületét és szakmai színvonalát alapvetően meghatározza, »behangolja«.

Az elmúlt harminc évről nem írhatok, hiszen csak szűk három éve tartozom közéjük. Akik régebben, vagy akár alapító tagként

énekelnek a kórusban, olyan élményeket elevenítenek fel, amelyekből sajnálom, hogy kimaradtam. De egyáltalán nem éreztem azt, hogy emiatt másodrendű tagként tekintenek rám. Ez nem jellemző minden kórusra. A püspökszentlászlói kórustáborok és egyéb közösségépítő alkalmak pedig a próbán elkezdődő, de azon kívül is folytatódó összhang csalhatatlan jelei. Az Ad Libitum kórusban még rövid a múltam, de remélem, hogy annál tovább tart a jövőm.

Ritzl Réka (a legfiatalabbak nevében): Hogy milyen érzés a felnőtt életünk még át nem lépett küszöbén egyensúlyozva az Ad Libitum tagjainak lenni? Közülünk többen már három évvel ezelőtt, a gimnáziumi tanulmányaik kezdetén csatlakoztak a kórushoz. Az igazán komoly, belás kórusban is éneklőket Andi néni invitálta, hiszen látta rajtuk, hogy ezek a gyerekek megküzdenek egy igazi felnőtt közösséggel is, és átlépve mindenféle generációs határokat, ez bizony egy gyümölcsöző együttműködés lesz!

Igen nagy kihívással kellett szembenéznem, akik 2018-ban érkeztek. A fa, amelybe a kórus vágta a fejszét, nem volt más, mint a *Cigánybáró* című operett. Komoly feladat, s különösen emlékezetes esemény volt ez. Nemcsak a nemessége miatt, hanem a szopránokat alaposan megdolgoztató magas hangok okán is.

A szerencsésebbje már kórustáborban is volt. A táborban lehetősége nyílik az altnak a tenorral, a szopránnak a basszussal is barátkozni (ha már ez a próbákon a fizikai távolság miatt nehezített...). De tényleg olyanokkal is szóba elegyedik az ember, akikkel egyébként nem biztos, hogy lehetősége adódna. S ez olyan jó!

Szerencsére a hétköznapiakon is akad idő a próbák előtt, után (s néha még közben is) »kóruskeresztanyákra és kóruskeresztapákra« találni, akik tesznek róla, hogy az ember azt érezze: megérkezett. Talán elmondhatjuk,

mindamellet, hogy egy-egy próba lehetőség is a barátokkal való találkozásra, hazaérkezés is a kórus közösségébe. S emiatt az »érzés a felnőtt életünk még át nem lépett küszöbén egyensúlyozva« nem más, mint a H Á L A. Így, csupa nagybetűvel.

Hoffbauer Bori: „Már nem is emlékszem pontosan, mikor kezdtem az Ad Libitumban énekelni, olyan régen volt. A kezdeteknél ugyan nem voltam jelen, de még javában gimnazista voltam, amikor »libitumos« lettem – az érettségim pedig már több mint húsz éve volt...”

A kóruséneklés nem volt újdonság számomra már akkor sem, hiszen ének-zeneis kisdíakként, majd a bélás lánykar tagjaként megtapasztalhattam, mi fán terem a műfaj. Azonban volt két megkülönböztető jellemzője ennek a kórusnak: itt többségében felnőttek közt énekeltem, és ebben a csapatban voltak fiúk/férfiak is – ami nekem meglehetősen szokatlan volt a csak lányokból álló iskolai kórusok után. Mégis gyorsan beleszoktam, mert a társaság nagyon befogadó volt, a próbák pedig jó hangulatban teltek, annak ellenére, hogy közben persze kemény munka folyt. Rengeteg élményben volt részem a Libitum által: önálló koncertek, minősítő versenyek, élő rádióadás, CD-felvételek, utazások, kórusbulik, kórustáborok.

Az egyetemi évek alatt azonban már egyre nehezebb volt a próbákra, fellépésekre eljutni. Egyre távolabb sodródtam a várostól: Szeged, Budapest, majd Belgium. Külföldi életem alatt már annyira szenvedtem a »kórusmegvonástól«, hogy jelentkeztem egy brüsszeli nemzetközi vegyeskarba, ahol – talán annyira nem is meglepő módon – magyarokra is leltem. Az a közösség és hangulat azonban távolról sem volt olyan, mint amit Baján megszoktam, így ez a fejezet rövidre sikeredett.

Nem véletlen talán, hogy amikor hosszú évek után újra szülővárosomba vetett a sors, egyik első dolgom volt, hogy visszakéredkedtem az Ad Libitumba. Régi-új tagként nagy örömmel töltött el, hogy sok ismerős arc fogadott, és bár bőven akadt számomra ismeretlen ember is, összességében a próbák hangulata és a csapat összhangja mit sem változott a kihagyott évek alatt.

Nemrégiben egy olyan mű is terítékre került, amelyett 23 éve én is énekeltem a magam tinilány hangjával. Hangfelvétel is őrzi ezt, mert *Orbán György* e rövid szerzeménye, amelyet József Attila *Tószunnyadó* című versére komponált, a kórus első CD-jén is szerepel. Most újra énekeljük, és magam is meglepődtem, hogy az ezer éve nem hallott, jól ismert dal felcsendültekor még mindig kívülről tudom a dallamot és a szöveget.”

Virág Zsófia: „Énekelni: öröm. Ketten-hár-

man énekelni: kétszeres-háromszoros öröm. Kórusban énekelni: olykor maga a határtalan boldogság. Különösen akkor, ha egy olyan kórus tagjaként tehetjük, amelyhez tartozni büszkeséget jelent. Ilyen Baja zenei életében az Ad Libitum kórus.

Énekkarosként végigénekeltem iskoláséveim után egyre jobban hiányzott a közös éneklés élménye. Az Ad Libitumot eleinte az elérhetetlen magaslatoknak járó csodálattal hallgattam. Később el-eljártam a gondolat, hogy jó lenne beállni soraiba. 2011-ben, a húsz éves jubileum évében, hetekkel az ünnepi koncert előtt lettem hivatalosan is „libitumos”. Egy olyan utazás vette kezdetét a szólamok szárnyain, amely reményeim szerint nagyon sokáig tart még! Villanásnyi képekben mutatom most meg ezt az utat.

2011. november 19.: Lehetséges sírva énekelni. Lehetséges a boldogságtól sírni. Mint újdonsült kórustag, még nem a hangozzal segítem a többieket. Tudásom még bizonytalan. A kórus CD-it árulom a »Gyaxi« előcsarnokában, s amikor a közönség nem mozog, lesem a műsort. És ekkor látom: egy régi tagokkal kibővült kórusnyi boldog ember éneklő könnyek közt Moore *Ír áldását* annak, aki oly sokszor ad fontos instrukciókat, akár ragyogó szeme egyetlen villanásával is: Andreánknek.

2012. november 17.: Rajtunk a zsűri szeme... Kodály Zoltán VI. Magyar Kórusverseny, Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium. Előtte konstruktív hölgyviták az új, előzőnél szélesebb és színesebb kórossal viseletéről. Az anyakönyvvezető-lobbi győz. Sálaink átlós eleganciájával állunk a szigorú szakmai szemek elé, mögöttünk a tenor-basszus „hátszággal”: kilenc vegyeskarból 3. helyezést érünk el éneklünkkel. A *121. genfi zsolttár* (a kötelező Kodály-mű) után spontán taps tör ki a teremben, a szervezők előzetes kérései ellenére: felbecsülhetetlen külföldi!

2013. október 11-13.: Pethő Attila Szelim basává változik, s őt köszönti a batikolt liszteszákok éneke: *Szöktetés a szerájból*. A jelmeztervező a háremhölgyeket (azaz az Ad Libitum női szólamait) burkába öltözteti, de ezen senki nem húzza fel az orrát, inkább kihasználjuk szokatlan öltözékünk lehetősé-

A szabadidő közös eltöltése is nagyon fontos: bográcsoszás Püspökszentlászlón

geit: ki-kicsoda játékot játszunk, belakjuk egy-személyes sátrinkat – és még a hangunk is kihallatszik!

2014. május 16-20.: Első külföldi utazásom a kórossal – úticélunk: Németország, Waiblingen... Testvérvárosok... »Musik kennt keine Grenzen« (A zene nem ismer határokat!) Vidám éneklés belvárosi forgatagban, kánikulai éneklés egy körforgalomban, énekes szentmiseszolgálat hűs templomfalak közt, és a gálaműsoron éneklés egészen éjjel tizenegyig... A zene nem ismer földrajzi határokat, és nem ismer életkori határokat sem: Waiblingen után irány Landshut, a Männerchor Ergolding öregfiús vendégszeretete... Éneklés a közös asztalok körül... A német szöveggel felhangzó *Amazing grace*, közös zárószámunk egyik sora, »wir müssen leider geh'n« (sajnos mennünk kell) elnyeri aktualitását: barátainktól indulunk haza.

2015. július 25-31.: A kórusénekesek földi Paradicsoma: *Europa Cantat*, 1988 után ismét Pécssett. És tényleg Pécssett énekel egész Európa! Ránk pedig záporoznak az élmények: délceg fiaink a bordalos műhely zárókoncertjén brillíroznak a zsúfolásig megtelt Dóm téren... Egy izlandi kórus igazi északi fényvel, éteri tisztasággal itatja át lelkünket... A horvátok tapsolós-dobbantós istendicséréte nyomán kottaszerző útra indulunk, zászmányunk, melylyel mindmáig meg-megharcolunk, a *Plaudite manibus*... Új beéneklő gyakorlatok, új kották, új impulzusok... A Megyeháza előtt délszláv tánccházra alakul a Széchenyi tér egyik sarka... Török táncokat járunk a Dóm téri színpad előtt... Táncot jár bennünk a lélek ezekben a napokban.

2016. november 19.: Lehetséges széles szószollyal énekelni. Lehetséges bizsergető makedón ritmussal a cipőnkben is énekelni. Lehetséges 25 évet néhány órába sűrítve elénekelni úgy, hogy perceknek tűnjön az egész. Lehetséges megfürödni több száz ember tapsba öntött szeretetében. Már nem a CD-árusító

kisaszalnál ülök bizonytalan tudással. Ott állok a többiek közt öt évnyi kórusérettel, öt év minden gyakorlásával, emlékével és már tudom, hogy lehetséges énekelni úgy is, hogy a szemünkben örömkönnny ragyog. *Halleluja* – énekeljük *Leonard Cohen* dallamát, és tele a szívünk hálával az együtt megélt évekért. Andreánkért. Egymásért. Mindenért.

2018 tavasza: Újabb gyümölcsöket terem az Erkel Ferenc vegyeskarral ápolts barátságunk: karnagyuk, *Cseri Zsófi* ránk gondolt, hogy az általa vezetett fővárosi és szegedi kórusok mellett mi is közreműködői legyünk Mendelssohn *Elias* című oratóriumának. Sokunk életében egy újabb sosem próbált műfaj. A befektetett munka mennyisége, színvonala kivételes élményt ígér. És valóban kegyelmi pillanatok élünk meg a közönséggel együtt Baján is, Budapesten is, Szegeden is. Hatalmas előadói apparátus lélegzik, él együtt. Karnagy, szólisták, zenekar és kórusok... Előadásaink előtt lebilincselő darabelemzések *Cseri Zsófi*-tól, a közönség útjelzőket kap, hogy értő fülle kísérhessen minket. Így már ők is részesei együtt lélegzésünknek, mozdulásunknak. Azóta is nagyot dobban a szívem, ha a Bartókon meghallok egy-egy *Elias*-tételt. És ha magam vagyok a rádióval, hangosan együtt énekelek a felvétellel.

2019. május 5.: *Magyar mise*-előadás Katymáron Tolcsvaytól Tolcsvayval és persze további szólistákkal: izgalmas dolog látni, hogyan szólal meg »dobozos zenekarral« és élő kórusal egy rockoratórium. Olykor a legegyszerűbbnek tűnő részekben fekszik a legtöbb

A párizsi Notre Dame-székesegyház előtt

munka. A pillanatok, amelyek óta, ha valaki azt mondja: *idehozom* – én azt válaszolom: *odaadom*. A pillanatok, amelyekben egy kicsit minden tag szólistává lesz, saját ritmusában újra és újra megszólaltatva: »Érintsd meg a lelkem!« Az érintés pedig újra és újra megtörténik. A közönség lelkén is átsuhan az érintés. A pillanatban együtt vagyunk.

Ismétlődő pillanataink... A fentiekben felvilantott egyedi események egy olyan ritmusba simulnak bele, melynek részei a meghitt karácsonyi koncertjeink, önfeledten dolgozó kórustáboraink, csendes énekléseink kórusunk kisbáb fiataljainak ablakai alatt, közös kirándulásaink, fejtöréseink a kvízzjátékokon, és minden, ami színt és ritmust ad közös életünknek.”

2020 és 2021 – új kihívások előtt az Ad Libitum: Józan belátást, tervek elengedni tudását, önmérsékletet és kreatív megoldásokat kíván a világvárvány mindenkitől, aki közösség-

ben zenélve vagy énekelve alkot.

Nú hverfur sól í haf – népdal, egyenesen Izlandról. 2020 májusában az első »karanténdarabunk«. Ki-ki otthon harcol telefonja hangfelvevőjével, diktafonjával, majd szabadkozva bocsátja útjára felvételét egy-egy arckép kíséretében... És visszatér a kész, összevágott mű: a bizonytalan hangok megnyugtató dallamban simulnak egygyé – meghatározható egységben vagyunk a szétszórtásban is.

30 évesek lettünk. Próbáink folytatódnak, amíg csak a helyzet engedi: hogy ne aludjon el bennünk mindaz a tudás, amely kitaró gyakorlásunk gyümölcse. Reméljük, mihamarabb találkozhatunk közönségünkkel. Adassék meg nekünk még sok-sok együtt végigénekelte év, a zene örömeinek ajándékával számunkra – s mindazoknak, akik jó szívvel hallgatnak minket! ■

Kaotikus kapcsolatok az időjárásban

Hágen András

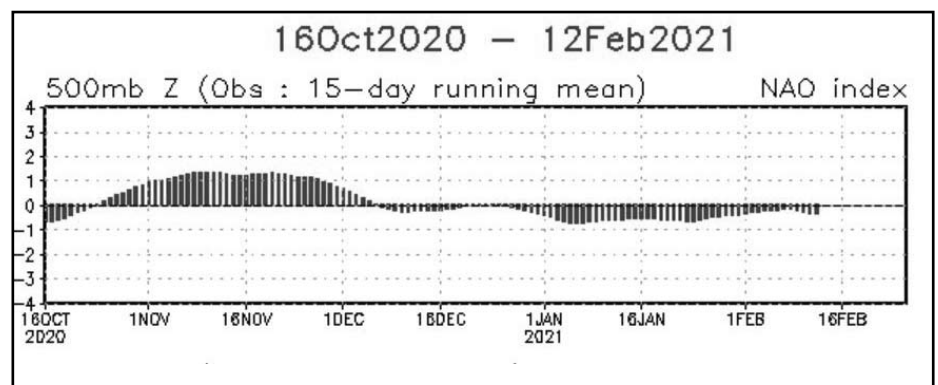
■ Időjárásunk változékonysága több időskálán mutatkozik meg. A néhány napostól (egy vihar vagy frontátvonulás) a pár hetes-hónapos skálán át (az évszakhoz képest hűvösebb vagy éppen melegebb) a több éves, akár évszázados változásokig megfigyelhető. A néhány napos változékonyságot a meteorológusok által használt numerikus előrejelzési modell jól kimutatja, a több hetes, pontos előrejelzés azonban a légkör kaotikussága miatt lehetetlen.

A légkörkutatók a néhány hetes, hónapos változékonyság vizsgálatára a távkapcsolatokat hívják segítségül. Ezek a távkapcsolatok általában nagy földrajzi területeket fednek le, amelyek gyakran távol esnek egymástól. Ezek többnyire hosszú időskálájú változékonyságok, tipikusan néhány hétig-hónapig tartanak, esetleg néhány, egymást követő évet ölelnek fel. A távkapcsolatok általában *oszcillációk* formájá-

ban figyelhetők meg, vagyis két távoli terület bizonyos időjárási jellemzőjében (tengerszint feletti nyomás vagy felszíni hőmérséklet) periodikus váltakozás mutatkozik.

Általában az *oszcillációkat* egy egyszerű index bevezetésével mérik, amely a pozitív

és a negatív fázis megkülönböztetését teszi lehetővé. Az index nagysága az ingadozás erősségére utal, de csak a két fő ellentétes fázis elemzését végzik a kutatók, majd ebből próbálnak becslést adni. A módszer nem ad pontos értéket, hiszen egy-egy terület időjá-

Az észak-atlanti oszcilláció indexének értékei mutatják, hogy 2020 decemberétől kezdődően tartósan negatív fázisban volt. (<https://www.cpc.ncep.noaa.gov/products/precip/CWlink/pna/nao.ensm.diff.shtml>)

rását több légköri oszcilláció is befolyásolja, a tapasztalt időjárásban ezek együttes eredője nyilvánul meg.

Az egész Földet behálózzák a távkapcsolatok. A legelső ilyen az *El-Nino – déli oszcilláció*, a *csendes-óceáni – észak-amerikai rendszer*, a *Modden-Julian – oszcilláció*, a *kvázi-kétéves oszcilláció*, és ami minket érdekelhet, az *észak-atlanti oszcilláció (NAO)* és az *északi-sarki oszcilláció (AO)*.

Az észak-atlanti oszcilláció (NAO)

Európa éghajlatát ez az oszcilláció határozza meg. Az Atlanti-óceán északi részén, Izland környékén alacsony légnyomás uralkodik, míg az Azori-szigetek felett magas. A két terület közötti nyomáskülönbség jellemzi az oszcillációt. Mivel a két légnyomás helyzete közel változatlan, az átlagos értéktől való eltérésnél definiálhatunk pozitív és negatív fázist. Amikor pozitív az átlagtól való eltérés, akkor Izlandon egy mély ciklon, az Azori-térségben egy nagyon magas anticiklon található. Ilyenkor a nyugati szelek erősek, sok viharral hűvös nyarat és enyhe, nedves telet hoznak Közép-Európába.

A negatív fázisban nem alakul ki nagy nyomáskülönbség a két térség között, így a nyugati szelek gyengébbek, ilyenkor a viharok nyomvonalára délebbre húzódik a Földközi-tenger felé, Európában ilyenkor köszöntenek be a zord telek.

Ez a kapcsolat azonban nemcsak Európában figyelhető meg, hanem Észak-Amerika és Ázsia északi területein a hőmérséklet- és csapadékvizonyaiban is, Japánt is beleértve.

Az északi-sarki oszcilláció (AO)

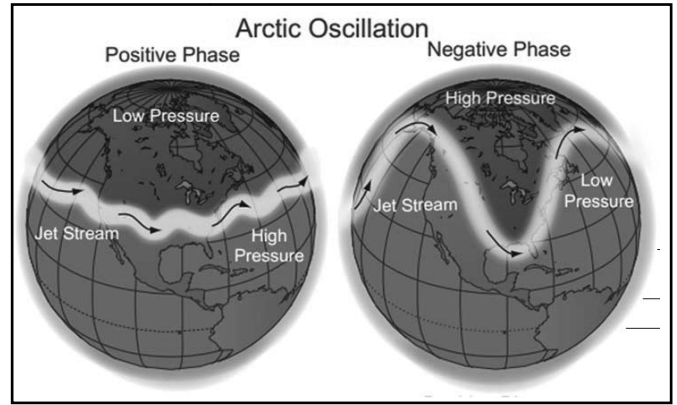
Az utóbbi években nem volt rá példa, hogy rendkívüli tél lett volna hazánkban. Néhanapján mutatkozik igen hideg, sarkvidéki tél, mint például 2018. március 1-jén, amikor -17 fokot is lehetett mérni a hajnali órákban, vagy ilyen volt 2013. március 15-én a hófúvással tarkított havazás.

Ennek okát az északi-sarki oszcillációban kell keresni. Az ebben mutatkozó erős anomáliák okoznak zord időjárást Európában és Észak-Amerikában. Ez az index a sarki területek és a közepes szélességek közötti nyomáskülönbséget jelzi.

Poláris örvénylés

A harmadik ábra értelmezéséhez külön szólnom kell az ún. poláris örvénylésről. A sarkvidékek magasabb részein, a sztratoszférában egy hatalmas kialakuló forgó örvény, a talaj közelében ugyanakkor alacsony légnyomású és nagyon hideg levegő található. A poláris örvény déli peremén futóáramlás halad végig, ez gátolja meg, hogy a hideg sarkvidéki levegő elérje a déli területeket. Így a téli időszakban is enyhe hőmérsékletet biztosít Európának és Észak-Amerikában.

Ha a poláris ciklon meggyengül, akár részékre is szakadhat, és ilyenkor a hideg levegő

Az északi-sarki oszcilláció pozitív és negatív fázisban (https://www.alabamawx.com/?attachment_id=107641)

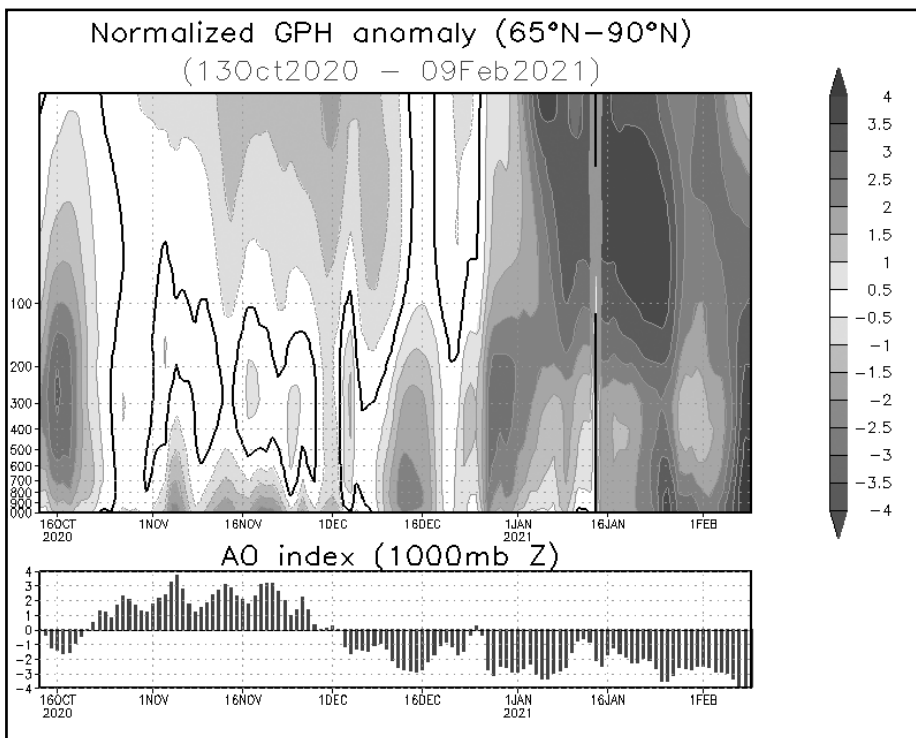
meridionális utat jár be, azaz délre tart. Ezek hozzák a hidegetöréseket és az extrém hideget Európa és Észak-Amerika mérsékelt égövi területeire.

Az északi poláris *vortex* kialakulása és megerősödése alapvetően a napfény beesési szögével van összefüggésben. Nyár végétől kezdődően kevesebb napfény érkezik a sarkvidékre, ezért fokozatosan csökken a hőmérséklet, és egyre több hideg levegő gyűlik össze a pólusok felett. A tél közeledtével *poláris éjszaka* alakul ki, vagyis a Nap már nem süt ezen a vidéken, és extrém hideg levegő halmozódik fel. Csökkenni kezd a légnyomás, és egyre több a hideg levegő, míg a délebbi területeken egyelőre melegebb van, és a légnyomás is magas. Az erősödő hőmérséklet-különbség és a Föld forgása együttesen alacsony légnyomást épít ki a magasban, a sztratoszférában. Ez a légtömeg forgó mozgást végez, ezt nevezzük *sztratoszférikus poláris örvénylésnek* vagy *vortexnek*.

Kezdetben nagy magasságokban alakul ki az alacsony nyomású terület. A sztratoszférikus sarkvidéki örvénylés óriási kiterjedésű, akár 10000 km átmérőjű is lehet, de a vastagsága csekély, kb. 30 km. Évi menete van. Ősszel kezd kialakulni, télen éri el a maximumát, majd tavasszal gyengül, míg végül nyáron megszűnik.

A poláris örvénylés életre hívja a *poláris jetet*. Ez egy futóáramlás, amely így az egész Földet körbefutja, a sztratoszférában található nagyon erős széláramlásnak tekinthető. A talajfelszín fölött 20-50 km magasságban található. Az északi félgömbön a Coriolis-erő miatt nyugati irányú a szél, sebessége elérheti a 300 km/h-t, de a 100-200 km/h az átlagos. Minél erősebb a poláris örvénylés, annál erősebbek a szelek.

Ha a sztratoszférikus örvénylés megerősödik, elkezd hatni a troposzférára is. Így ott is alacsony légnyomás alakul ki, míg délebbre továbbra is magas légnyomás uralkodik. A sztratoszférikus örvénylés hatására kialakul

Az északi-sarki oszcilláció értékei 2020. október 16-tól 2021. február 12-ig (https://www.cpc.ncep.noaa.gov/products/precip/CWlink/daily_ao_index/hgt.ao.cdias.gif)

a troposzférikus poláris örvénylés, ahol a két rendszer folyamatosan visszahat egymásra.

Ha a poláris örvénylés kellően erős, az bezárja a hideg levegőt a sarkvidékre, hiszen az alacsony légnyomás miatt a hideg levegő a sarkok felé áramlik, nem pedig a déli területek felé. Ez a mérsékelt övi Európában és Észak-Amerikában zonális (nyugati) áramlást eredményez.

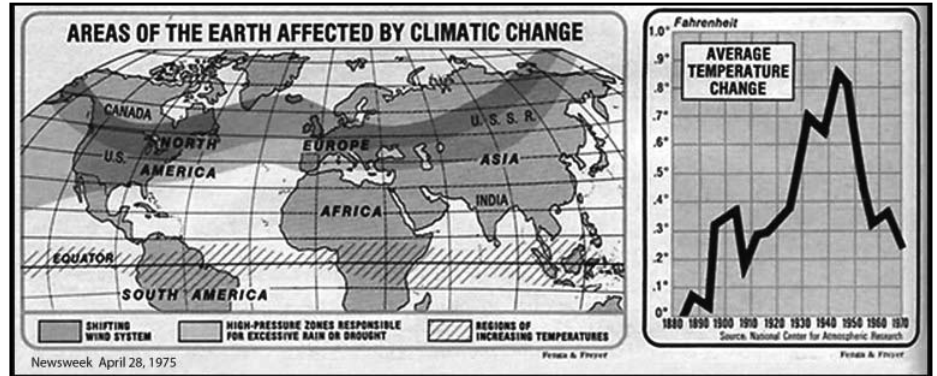
A két sarkvidéki (troposzféra és sztratoszféra) örvénylés nem teljesen azonos. A nagy magasságokban kialakuló sztratoszférikus tökéletes kör, míg a troposzférikus folyamatosan érintkezik a talajfelszínnel, a magas hegységekkel és a troposzféra ciklonjaival.

Ennek hatására Rossby-hullámok alakulnak ki. Általában 3-5 hullám alakul ki. Ezek a Rossby-hullámok néha erőssé válnak, és kihatnak a sztratoszférára is. Így nyomás- és hőmérséklet-emelkedés következik be. Ha elég erős a hatás, akkor bekövetkezik a gyors sztratoszférikus felmelegedés. Ez azt eredményezi, hogy a poláris örvénylés meggyengül, vagy akár részekre is szakadhat. Így egy nagy helyébe kettő, esetleg három hidegmag alakul ki.

Mindez a troposzféra is kihat. A légnyomás emelkedni kezd a talaj közelében, és a szél iránya is megváltozik. Már nem a sarkok felé fúj, hanem délies, meridionális irányt vesz fel, ezzel megkezdődik az összegyűlt hideg levegő délre áramlása. A poláris örvénylés erőssége az északi-sarki oszcillációval hozható kapcsolatba, míg a poláris jet erőssége az észak-atlanti oszcillációval.

A két oszcilláció negatív fázisa

Homonnai Viktória a NOAA felvételei szerint bemutatta az Északi-sarki Oszcilláció index értékeit 2013 elejétől. (Homonnai V.: A légköri hosszú távú kapcsolatok titka. = Természet

Egy újabb jégkorszak eljövetele (Newsweek 1975)

Világa 2013. II. Különszám, 73-76.) Csaknem végig negatív fázisban volt, márciusban figyelemfelkeltően magas értékkel. Ez azt jelenti, hogy ilyenkor az áramlás észak-déli (meridionális) irányú, így a „meleg” levegő egészen magas szélességekig jut, míg a sarki hideg a mérsékelt övbe áramlik. Pozitív fázisban ezzel szemben a nyugat-keleti (zonális) irányú áramlás a jellemző, amely olyan erős, hogy a sarki hideg levegőt az Északi-sark felett tartja, így nem tud közepes szélességekre jutni. 2020 és 2021 telén a sarki oszcilláció tartósan negatív fázisban volt.

Az észak-atlanti oszcilláció erősen kapcsolódik a sarki oszcillációhoz. Mindkét rendszer elsősorban a téli időszakban jelentős. A légköri áramlásokban jelentős határ az Egyenlítő, így az északi féltekén megjelenő oszcillációk hatása a déli féltekén csekély. Viszont a Déli-sarkon ugyancsak megfigyelhető ingadozás, ezért az antarktisi oszcilláció a felelős.

Következtetés

Összességében megállapíthatjuk, hogy Európa – valamint Észak-Amerika és Ázsia északi részének – éghajlatára nagy befolyással bír az ismertetett két oszcilláció. Mivel

ezek a jelenségek néhány hetes vagy hónapos időskálán mozognak, ezért lehetetlen előrejelezni azokat.

A nyomtatott sajtóban olvashattuk vagy a hírekben már láthattuk, hogy az északi-sarki oszcilláció negatív fázisa 2013 márciusában milyen időt okozott. Persze ehhez az is kellett, hogy az észak-atlanti oszcilláció negatív fázisban volt, így a nyugati szelek gyengültek.

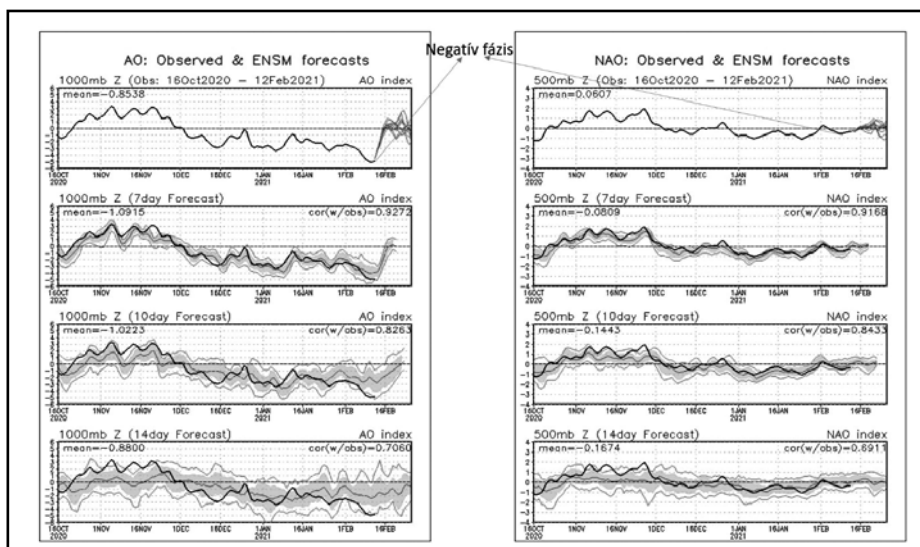
A sarki oszcilláció 2020 decemberétől 2021 januárjáig negatív fázisban volt, amelyet februárban egy még mélyebb negatív érték tetőzött, ennek köszönhetjük Európa szerete, így a Kárpát-medencében is a sarkvidéki hideget. Ehhez társult még a nyugati szél gyengülése, ugyanis az észak-atlanti oszcilláció 2020. 12. 22-től 2021. 02. 09-ig tartósan negatív fázisban volt.

Az 1970-es években a nyugati világban újabb jégkorszak eljövetelét jósolták meg (8. ábra). Köszönhetően a NOAA oldalának, már lehetőségünk van az utóbbi 70 év távkapcsolati adatait is megvizsgálni.

1975-ben az amerikai folyóiratban, a Newsweekben a tudósok újabb jégkorszak eljövetelét jósolták meg. Véleményem szerint az oszcillációk periodikus váltakozása lehetett az ok, amely kiválthatta egyes kutatók ezen véleményét Sajnos csak 1950-től vannak dokumentálva az index értékei.

Ha jobban megfigyeljük az észak-atlanti- és az északi-sarki oszcillációt értékeit az elmúlt 70 évben, akkor feltűnhet, hogy 1950-től egészen az 1980-as évekig rendre nagyon sűrű negatív értéket mutattak az Észak-Amerika és Európa éghajlatát befolyásoló oszcillációk.

1950-től 1964-ig nagyon sokszor volt az észak-atlanti oszcilláció negatív fázisban, vagyis a nyugati szelek érvényesülése nem volt jelentős. Ugyanezen időszakban az északi-sarki oszcilláció is negatív fázisban volt, ami azt jelentette, hogy az Északi-sarkról érkező hidegfront meridionális áramlást mutatott. Úgy vélem, ezek miatt alakult ki a 70-es években a félsz egy újabb jégkorszaktól. ■

Baloldalt látható az északi-sarki oszcilláció negatív fázisa, míg a jobb oldalin az észak-atlanti oszcilláció negatív fázisa. A bal oldalin látható az index értékének mélyülése (https://www.cpc.ncep.noaa.gov/products/precip/CWlink/daily_ao_index/ao.spr2.gif)

Különös karácsony este

Emesz Margit

■ A gyúródeszka lisztes volt. Olyan fehér, mint kint a decemberi hótakaró. Fenyőágak elhullajtott tűlevelei mutattak utat a Szentháromság tér felé, ahol a fenyőfát árulták. Sehol egy sodrófa. Bár a hó olyan mélyen tapadt a városra, ahogy akár sodrófa is tehetne volna.

Konyhájában csipkeszélű pöttyös kötény fogta csokorba derekát. A megdarált mák felé igyekezett. Behintette porcukorral, így finomabb lett. Készült a bejgli. Hat rúd hat családnak – ajándékba minden karácsonykor, szeretetszolgálat módján –, négy rudat fiának készített. Ők vannak öten, de a három lány párja is ott az asztalnál. Kell az a négy rúd, olyan házi készítésű, olyan nagyiféle finomság.

Azóta, hogy a férje meghalt, a karácsonyt otthon töltötte. Egyedül.

Idén sem akart a családdal lenni, a lelke így kívánta. Őszinte volt a karácsonyi magány csöndes kívánsága. Amúgy is szeretett egyedül lenni, férje hiánya így igazította el a napokat. Ám egy reggelen csörgött a telefon. Fia telefonált, hogy mégis töltsék velük a szentes-tét, mert nem tudja elképzelni, hogy az anyja egyedül legyen. Erre nem készült, legalábbis nem úgy, ahogyan ők elképzelik. A férjével régen a karácsonyt nem ajándékosztással

töltötték, hanem csöndes szeretetben, kézfogással. Valahogy más volt az a karácsony.

Nagy odafigyeléssel becsomagolta a négy bejglit. Csinosra sikeredett. „*Elég lesz-e nekik? Nem hiányzott ez a meghívás!*” Magában vívódott. A lányok igen nagy lábon éltek, szemben a bejglivel. Leroskadt a fotelba. Megoldást kell találnia. Új és hamis karácsony estére készült, mert úgy gondolta, pénzt kell kölcsönkérnie. Talán elégedettek lesznek így. Három borítékban lapult a pénz.

Felült a buszra, és máris ott volt az ünnepi asztalnál. A bejgli is helyet kapott valahol. Gyertyafény világította meg az arcokat. Titokban nézte az egyenes derekú gyertyák fényes, cinkos pillantásait. Összenéztek. Lelkében húrokat pengettek. Lobogásuk fel-felillant az ima között. Már hinni kezdte, hogy jó lesz ez az este, és örült, hogy eljött.

Vacsora után odalépett hozzá a fia, és megajándékozta. Egymás szemébe néztek. Olyan meleg szeretet áhítozott a szemekből... A szobában csak ketten voltak. Mindenki már másutt, ahol az ajándékbotlás lázában dúlt a vacsora utáni este. Fia is átment a többihez. Egyedül maradt. Leült és szétnézett. Szeme az ünneplőbe öltözött bejglin pihent. A gyertyák erősen világítottak. Némelyik pattogott,

némelyiknek a kanóca elmerült a folyékony faggyúban. Egy másik önmagát formálta újjá, ahogy olvadozott. Most mindent más-ként látott, ahogy elmerült szokásos magányában. Keze retikülje szélét markolászta. Csendben kinyitotta. Legalul szép sorjában ültek a fehér borítékok. Nézte, csak nézte. Szemügyre vette őket. Mintha el akarnának bújni, hogy ne tudja megtalálni a furcsa ajándékot. Jó hely volt táskája mélyedésében az a sarok, ahol megbújtak. Elő bizony nem akartak jönni. Igazából nem is látta már mindezt, mert rövid tépelődés után finoman bekattintotta retiküljét.

Hosszan múltott az idő. Megjött a másik szobából az ajándékokkal a vidám hangú ifjúság. A társalgás tovább folyt. Ettek-ittak, a hangulat egyre jobb lett. Vele nemigen törődtek. A javán túl volt mindenki.

Lassan menni készült. Az egyik unoka kocsival hazarepítette a városba. Otthon, amikor leült, nagy fáradtságot érzett. Erejét otthagya falusi harangszóban, a csillagok fényében. Imát mondott értük, hogy Isten áldást adjon erre a különös estére, világosságot gyűjtsön a fejekben, hogy a nagy titkot az övéi is megérthessék. ■

Finom falatok az év utolsó hónapjára

Szünder Dezső

■ Az év két utolsó hónapja, november és december nem kifejezetten a fogyókúra jegyében telik. A Márton-nap kapcsán egyre gyakrabban kerülnek elő a libás receptek, a hideg idő miatt pedig egyre gyakrabban kívánunk melengető, krémes leveseket. A Honpolgár idei utolsó számában olyan recepteket osztok meg a kedves Olvasóval, melyek a már elmúlt Márton-naphoz is illeszkedtek volna, de a belőlük készült ételek akár a karácsonyi asztalon is megállják a helyüket. Teljes menüsor lévén most az ételek eredetével, a hozzávalók minőségével, a kialakult szokásokkal kevesebbet foglalkozom, következzenek a receptek!

VargányakréMLEVES füstölt libamellel és olajos popcornnal Vegyünk 0,5 kg vargányát, tisztítsuk meg, és vágjuk vékony szeletekre. A földes részeket vágjuk le, a mosásnál igyekezzünk minél kevesebb vizet használni. Ha nem kapunk friss gombát, akkor használjunk szárítottat, amelyet 30 perc áztatás után vágjunk tetszőlegesen kockákra, az áztatólevet pedig semmi esetre se öntsük ki. Vágjunk apró kockára egy nagy fej vörös-

hagymát, kevés olajon, lassú tűzön dinszteljük meg, majd vegyük magasabbra a hőmérsékletet, és pirítsuk meg a gombákat. Éppen csak egy kis színt kapjanak, aranybarnánál sötétebb részek ne legyenek benne. Sózzuk, borsozzuk, szórjunk rá egy teáskanál kakukkfűvet, majd öntsük fel kb. 1 liter zöldség-alaplével. Ha ez utóbbi nincs kéznél, akkor 3-4 db répát, 2 db fehérrépát, kis darab zellert vágjunk apró kockára és adjuk a gombához, majd engedjük fel a vízzel. Amennyiben szárított gombával dolgozunk, az áztató lé mennyiségét vonjuk le az 1 literből, és azt is öntsük hozzá a levesünkhöz. Főzzük a zöldségeket és a gombát puhára, botmixer segítségével turmixoljuk egészen simára. Ha nagyon sűrű lenne, öntsük fel kevés vízzel. Adjunk hozzá 2,5 dl zsíros tejszínt, keverjük el, és még egyszer melegítsük fel forráspont közepébe, fornia már nem kell. A füstölt libamellel

vágjuk vékony szeletekre, személyenként 1 szelettel számoljunk. Szintén személyenként fél marék sózatlan popcornot forgassunk meg 1 kávéskanál olívaolajban.

Tálalás: Várjuk meg, míg a leves a forróról megre hűl, öntsük át egy kiöntőbe. Ha vannak benne darabok, azokat szűrő segítségével szűrjük ki. A levesestányérba helyezzünk oldalra egy szelet libamellel, az egyik oldalára tegyük a popcornot, és óvatosan öntsük bele a

levest a tányérba, a tányérra, nem a libamellre és a popcornra.

Konfitált libacomb burgonyapürével, petrezselyemolajjal, barnamártással és ecetes fehérkáposztával. Személyenként 1 db libacombot vásároljunk, tisztítsuk meg alaposan. Szórjuk meg a húsos oldalát darabos sóval úgy, hogy a húsrészek csak minimálisan látszódnak ki a sóréteg alól. Fektessük a bőrös felével lefelé, csomagoljuk be egy nájlonzacsóba, hogy ne száradhasson ki. Tegyük hűtőszekrénybe 12-24 órára. Ha letelt az idő, akkor kezünkkel alaposan söpörjük le a combokról a sót, pár másodpercre tegyük folyó víz alá, hogy a combon lévő maradék só is eltűnjön. Szórjuk meg feketeborssal, fektessük egy mély tepsibe, és öntsünk rá annyi libazsír, amennyi felolvasztva teljesen ellepi a combokat, ez kb. 1-1,5 kg közötti mennyiség. Egy-két rozmaringágot mozsárban kissé törjünk meg, hogy a növény illóolajai felszabadulhassanak, fektessük ezt is a zsírba a combok közé. Tisztítsunk meg 3-4 egész fej fokhagymát, és az egész gerezdeket tegyük szintén a combok közé. Tegyük alsó-felső sütésre, 90-100 °C közötti hőmérsékletre a sütőbe, és lefedve süssük 3-4 óra hosszan. Amikor a comb már 90%-os készültégű, vegyük ki a sütőből, a combokat és a fokhagymákat szedjük ki egy tányérra, és fedjük le. A maradék zsírt szűrjük le alaposan befőttes üvegekbe, ez a későbbiekben kiválóan felhasználható húсок sütésére, de akár egy zsíros kenyérré is. Készítsük el a többi hozzávalót: a fehérkáposztát vágjuk csíkokra, sózzuk, alaposan csavarjuk ki, ízesítsük borssal, gyümölcsceccettel ízlésünk szerint, és tegyük lefedve a hűtőszekrénybe. Készítsünk burgonyapürét, amelybe a szokásosnál kevesebb vajot teszünk, inkább kevés tejjel lágyítsuk, alaposan pürésítsük, hogy teljesen sima állagot kapjunk. A petrezselyemolajhoz a 60 g petrezselymet és 2 szál újhagyma zöldjét alaposan megtisztítjuk, nagyobb darabokra vágunk mindent. Egy edényben vizet forralunk, ebbe sót teszünk, majd 10 másodpercre

beledobjuk a zöldségeket, utána kivesszük őket, és 1-2 percre azonnal jeges vízbe helyezzük. Ezután lecsöpögtetjük, majd papírtörő segítségével felitatjuk róla a maradék vizet is. Az aprítógépbe öntünk 3 dl olívaolajat, beletesszük a megszáradt zöldségeket és 2-3 percre turmixoljuk. A keveréket egy lábosba öntjük, és óvatosan, nagyon lassan, alacsony tűzön 100 °C-ig melegítjük. Érdeemes maghőmérőt használni. Ezután a meleg olajos keveréket egy kávéfilteren átszűrjük. A barnamártáshoz 60-70 dkg marhacsontot lepírtunk úgy, hogy szép egyenletes barna színt kapjunk a csontok felületén. Vigyázzunk, hogy ne égjen meg, mert ez az egész elkövetkező hosszú munkánkat tönkretelheti! Ha a csontok megpirultak, tegyük mellé hagymát, fokhagymát, répát, zellert, fehérrépát apró darabokra vágva. Adjunk hozzá 1 evőkanál cukrot, sót, borsot, zöldfűszereket ízlésünk szerint, majd az egészet karamellizáljuk. Ha már megpirultak a zöldségek, tegyük hozzá egy kanál paradicsompürét, majd öntsük fel kb. 2 liter vízzel. Ezek után már csupán időre és türelemre van szükségünk. Főzzük 3-4 órán keresztül lassú tűzön, míg az egész egy koncentrált szósszá össze nem fő, vegyük ki a csontokat, kis liszttel sűrítsük, majd átszűrjük. Aki az elkészült barnamártást még izgalmasabbá kívánja tenni, az tálalás előtt forralja fel még egyszer a már átszűrt kész mártást, ízesítve kevés vörösborral, esetleg egy kis kanál paradicsompürével.

Tálalás: Helyezzünk el személyenként egy darab, előzetesen kevés libazsíron megpirított combot a tányéron, szórjuk meg a fokhagymákkal, tegyük mellé a formára alakított ecetes édeskáposztából, emellé kerül a krumplicipure. Merjünk a tányérokra egy-két kanál petrezselyemolajat és barnamártást úgy, hogy ne tudjanak összekeveredni, és helyezzük a tányérra az ünnepi asztalra.

Lúdlábtorta A karácsony persze nem múlhat el sütemény nélkül, hiába készülnek minden évben csodaszép bejgliek, azért egy finom, selymesen krémes,

nem túl édes süteménynek mindenki örül: a család, a vendégek, no és persze az alkotó is, látva a munkája eredményét, a mosolytól csillogó elégedett arcokat. Engedjük ki 150 g fagyasztott meggyet, alaposan nyomkodjuk ki, majd áztassuk 1-2 órára, de akár egy egész éjszakára is 1,5 dl rumba. 40 g lisztet és 4 púpozott evőkanál keserű kakaóport csipetnyi sóval összeszítalunk egy tálba. Egy másik tálban habosítunk 4 db tojásfehérjét, egy harmadik tálban pedig kikeverjük a 4 db sárgáját 4 púpozott evőkanál porcukorral. A sárgáját óvatosan hozzákeverjük a fehérjéhez, majd a kakaós lisztet adagoljuk a habba. Sütőpapírral bélelt tortaformába öntjük, és 180 °C-os sütőben 15-20 percet sütjük. Ha elkészült, hűtsük ki teljesen. A krémhez 0,5 liter zsíros tejszínt egy szószos edényben melegítsünk forráspontig 100 g vajjal és 100 g kristálycukorral. Elzárjuk alatta a tüzet, és elkeverünk benne 150 g jó minőségű, apróra darabolt étcsokoládét. Addig keverjük, míg a csokoládédarabok mindegyike el nem olvad. Levesszük a forró tűzhelyről, kihűtjük, és egy éjszakára hűtőbe tesszük. Másnap a sütemény összeállításához alaposan kihabosítjuk. Ha úgy látjuk, hogy nem elég tartós a csokoládéhab, akkor egy kis habfixálót tehetünk bele, de jó minőségű alapanyagoknál – különösen csokoládéből válasszunk jó minőséget – nem szabad folynia a csokoládékrémnek. A meggyet alaposan leszűrjük, körbe-körberakjuk vele a tortaforma szélét, majd a közepét is, ráöntjük a kihabosított krémet, amennyire csak tudjuk, a tetejét elsimitjük. Hűtőbe tesszük néhány órára a teljes szilárdulásig. 50 g étcsokoládét apró kockákra vágunk, egy kanál vajjal összeolvasztjuk a csokival, a hűtőből kivett torta tetejét bevonjuk vele. Legalább 1 órára a hűtőbe tesszük, hogy a csokoládé meg tudjon dermedni. A torta teteje tetszés szerint díszíthető alaposan kinyomkodott meggyeszemekkel.

Minden kedves Olvasónak jó készülődést, békés adventi időszakot, kellemes ünnepeket, jó étvágyat kívánok! ■

